

Иерог. Борокбург.

Млака
Данило Млака.
(ІЗИДОР ВОРОВКЕВИЧ).

Vorobkevych, Izydor

НАД ПРУТОМ.

ЗБІРНИК ПОЕЗИЙ.

У ЛЬВОВІ 1901.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

~~PG~~
~~3948~~
~~V 6 4~~
~~N 3~~

PG
3948
V59
N3

Передмова.

Імя Данила Млака певно звісне у нас кождому письменному чоловікови, та не можна сказати, щоб воно й для молодшого покоління сяяло таким блиском, як колись, у 60-их і 70-их роках ХІХ віку, коли талант Млаки ставлено поруч Федьковича і покладано великі надії особливо на його епопеї. Ті епопеї власне зашкодили славі письменника, притьмили в очах молодшого покоління вартість його дрібних, ліричних пісеньок, у яких він являєть ся вповні паном своєї сили, розсипає велике багатство житєвих спостережень, осяяних тихим блиском щирого, глибоко людського і народолюбного чутя.

Отся щирість чутя, близькість до народа і його життя, та простота вислову — все те прикмети, що заповнюють кращим поезіям Данила Млаки почесне місце в нашім письменстві, навіть коли лишити на боці його історичне становище як одного з перших жайворонків нової весни нашого народнього відродження. От тим то одержавши від шановного поета збірку його поезій, давнійших і нових, для надрукування в виданнях „У. Р. В. Спілки“, ми вибрали з них те, що по нашій думці може найкраще схарактеризувати Данила Млаку —

лірика і Буковинця. З багатого поетичного дорібку нашого буковинського співака ми вибрали невеличку, але запахущу китицю, і надіємось, що прочитавши сю книжечку, оцінять і полюблять поета й ті, що доси привикли з маловаженєм дивити ся на старші генерації. Богато з тих пісень гомонить нині скрізь по нашім краю завдяки гарній музиці самого автора; та ми певні, що багато поезий, які появляють ся тут у перве, так само мати муть силу будити в серцях тиху, солодку музику поетичного настрою.

Нехай же ся збірочка буде ще одною ниткою, що вяже молодші покоління зі старшими звязком симпатії і поважання на ґрунті одної великої любови до рідного народа і його слова та до тих загально-людських ідеалів добра, справедливости і братерства, яким служить уся наша новійша література і яким вірно й непохитно служить також у своїй скромній сфері наш буковинський поет.

Львів д. 1. липня 1901 р.

Ів. Франко.

НАД ПРУТОМ.

Над Прутом.

Над Прутом у лузі хатчина стоїть,
Живе там дівчина хороша як цвіт:
В їй очі — зірниці, що сьвітять в ночі;
Побачиш їх, хлопча — вмирай і мовчи!

Над Прутом у лузі не місяць зійшов,
То хлопець до кралі-дівчини прийшов.
Солодка розмова із уст їх плине, —
Тихенько дрімучий Прут далі тече.

Над Прутом у лузі барвінок вже рвуть,
До шлюбу зелені віночки плетуть;
В хатчині заграли і скрипки і бас,
А гості співають: Веселість у нас.

Над Черемшом.

Заходить сонце, в багряницю
Всі скелі обвиває,
А з полонини звук тримбіти
Карпатами лунає.

Звіночка звук поплив долами,
Десь губить ся в віддали,
Вечірня мрака мов завоєм
Вкриває гори, скали.

Пливе дараба, а керманич
На беріг поглядає :
„Бувай здорова, моя мила!“
З тяжким жалем співає.

Стоїть на березі дівчина
Із чорними бровами,
Ширинкою маха, а очі
Зросили ся сльозами.

Там на розі.

Там на розі три дорозі,
Біленькая хатка ;
Протікає там потічок,
Через него кладка.
На день скільки разів кладку
Мушу я минати,
І в садочок той вишневий
Крадьки заглядати.

О, бодай же сад той висох,
Хатка щоб запалась,
А ту кладку яворову
Щоб вода забрала !
Через тую кладку мушу
Я ходить що днини,
Милим оком поглядати
Крадьки до дівчини.

Оченята ті дівочі —
Ясні дві зірниці ;
Гляне — вяну, як від зору
Злої чарівниці.
Іду кладкою, туманить
Дур і заморока,

І гадаю: ось-ось впаду
Просто до потока.

При потоці явір.

При потоці явір,
Явір зелененький,
А у вдови хлопець,
Хлопець молоденький.
Ой від бурі явір
Низько похилив ся,
Кучерявий хлопець
Тяжко зажурился.

Сохне гордий явір
Марно там в долині,
В серце мов віссалась
Люта гадь дівчині.
Журавлі за море
Ключами летіли,
А дівчину думи
Лютиї присіли.

Волос кучерявий
В Чернівцях підтяли,
Хлопця сиротину
В чужий край пігнали.
Він в слезах прощав ся:
„Будь здоров мій краю!“
Бідне дівча плаче:
„Гину, умираю!“

А коли вертали
Журавлі з-за моря,
У дівчини трісло
Серденько від горя;

Вість вони принесли,
Що в далекім краю
Ляг у гробі хлопець
У зеленім гаю.

Марійка із Ростік.

Над Черемшом дівчина
Хороша як той цвіт,
Таку не найдеш, хлопче,
Щоби-сь сходив весь сьвіт.
Та всіх як порівняю,
То знай, що ся одна
Хороша як княгиня,
Вродлива і пишна.
Гуляв я коломийки
Із нею знай торік,
З рибчиною, дівчиною,
Марійкою з Ростік!

Вона як засьпіває,
То хлопче пропадай!
Гадаєш отворив ся
Небесний, сьвітлий рай.
Вона тобі як скаже:
„Солодкий хлопче мій!“
То мильше не щечече
У лузі соловій.
Я-б слухав того сьпіву
Цілісінський мій вік,
Дзвіночка-голосочка
Марійки із Ростік!

А як тебе пригорне,
Устами як діткне,

То серце в твоїй груді
Конає, гине, мре.
А в голові шумить так,
Як Черемша вода, —
Оттак вона чарує,
Дівчина молода.
На серця рану знає
Цілющий, добрий лік,
Та чарівниця гарна
Марійка із Ростік!

Цигани в скрипку грають,
Аж котить ся луна;
Зо мною йде до шлюбу
Марійка молода.
На конях всі бояри,
Дівчата у вінках,
Стріляють, гомін лине
По дебрах і ярах.
За стіл засіли гості,
Я встав і в голос рік;
„Найкрасша жінка в горах
Марійка із Ростік!“

Іван з Путилова.

Як-бим була я зазуля,
Я би полетіла
Гень в дуброву, та на любу
Калиноньку сіла.
Полетіла-б я в Путилів,
Де гори Карпати,
Де мій милий пробуває
І стала-б кувати:
Куку мій Іване!

Як бим була я рікою
Як той Прут великий,
Не втікала-б я до моря
В чужий край далекий.
Плила би я шепочучи
У гори Карпати
І співала-б, шепотала-б
Коло його хати:
Добрий день, Іване!

Як бим була соловейком,
Що в ночі сьпіває,
Та в серденько чародійно
Мир, любов вливає, —
По при хату, де жиє він
В зеленому гаю
На весь голос щибетала-б:
Тебе лиш кохаю,
Люблю тебе, Іване!

Гарна Волошка.

Волошечко чорноока,
Не ходи ти до потока
Свою красу оглядати —
Мене, хлопця чарувати.
Як там станеш коло броду
Оглядати свою вроду —
І як мило заспіваш,
Серце моє розриваш,
Душу мою заповониш:
Просто в гріб мене загониш.
Твою мову хоч не знаю,
До потока поспішаю,
Щоб поглянуть у дівочі
Чару повні, чорні очі,

Щоб почути пісню твою,
Що чарує душу мою,
Жалощами наповняє
І до раю підіймає.

Волошечко чорноока,
Не ходи ти до потока,
Там злі люде нас побачуть,
Як ворони ті закрачуть,
Як ворони в чорній хмарі,
Що не бути нам у парі:
Ти Румунка чистокровна,
Мов калина спіла, повна,
А я Русин з гір, із гаю,
Мови вашої не знаю, —
Не згодити ся нам з роду,
Як з огнем не згодиш воду.
Тож, Волошко чорноока,
Не ходи ти до потока,
Не рани ти серця мого
Серця мого молодого...

Старий млин.

Запустів той млин старий,
Колесо зігнило,
І дуплаві верби вниз
Лоском повалило.
І тиша стоїть кругом,
Лиш потік шепоче,
Та сова десь закричить
Темненької ночі.
А колись звенів тут сьміх,
І плила розмова
Солоденька, як жила
Дівка чорноброва.

В гріб лягла давно вона
Моя краля мила,
І мій волос сивина
Геть припорошила
Мов мука з того млина...
І лотоки згнили,
Млин пустий, а з верб літа
Лиш пеньки лишили.
Шепче потік, а кругом
Як у гробі тихо;
Щастє зникло, і в душі
Пустка, туск і лихо.

Пісні без імя.

I.

Мав я рожу білу, красну, —
Цвила дні і ночі;
Полюбив я одно дівча
Через чорні очі.

Перестала моя рожка
Цвисти біло, красно;
Перестали мої очі
Та сияти ясно.

Як же рожі красно цвисти?
Осїнь приближаєсь.
Як же оку та сияти?
Серце умліває.

II.

Схилила ся березонька
З гори на долину;
Не питай ся мене, друже,

Чому вяну, гину...
Як березі на скалоньці,
Так мені, мій брате,
Як то кажуть: анї жити,
Анї умирати.
Не питай ся мене, друже!
Лекше самотою
Жалувати тої долі,
Що пішла з водою.
Мов листочок той зівялий
Далеко поплила...
За щож мене гірка доля
Тяжко так побила?
Схилила ся березонька,
В ріку заглядає;
Не жури ся, жалібнице,
Й моє серце має
Біль подібний до твого, —
То й терпім обоє
Нишком, щоб не здогадали-сь,
Як рветь ся на двоє.

III.

Ой бодай ти керниченько
На вік ся запала!
Тямиш, літом, як дівчина
Зимну воду брала...
Як узрів я її вроду,
Аж душі не стало...
А до того ще сонечко
Жарко припікало.
„Дай водиці напiti ся,
Дівчино хороша!“
„Та чому ні“ — щебетнула, —
Ось вода погожа!“

А я ніби пив ту воду?
Де-ж там! В очі красні
Заглядав я, в ті яскраві
Дві зірниці ясні.
І дивив ся на румянець,
На косу русяву...
„Богдапрости!“ я сказав лиш
І пійшов. Так мляво
І яковбсь коло серця
Від тоді ми стало,
Що, здаєть ся, враже дівча
Хлопця вчарувало.
Було-б тебе керниченько
Ніколи не знати,
Через тебе мушу бідний
Тяжко хорувати...
Ні в день Божий, ані в ночі
Нема супокою...
Бодай тебе й ту дівчину
З зимною водою!

IV.

Ти циганський ковалику,
Вволи мою волю!
Тяжко мені до розпуки,
Минаю ся з болю.
Із заліза скуй серденько,
Нагартуй ще сталю,
Що-б тверде як кремениця,
Як та скеля стало!
Бо бач, Господь вложив мені
Серденько у груди
Щире, добре... але в нього
По верх вляли люди
Трути і їдкої жовчі —

Бідне вже конає
У тяжких, пекучих болях,
З днями ся минає!
Скуй залізнеє серденько
І вложи у груди,
Бо лиш так я жити зможу,
Лекше мені буде.

V.

Літо було, пташки лугом
Мило щебетали;
Огородом, зільниками
Квіти процвітали.
І відродно і весняно
Було в серці моїм,
Щебетали і літали
Пташенятка роєм.
Весняночки і гвоздики
Цвили, процвітали,
Пахощі і аромати
Слали й розливали.
Сьвітом нині буря свище,
Сум аж побирає,
А у груди вбоге серце
Мліє, замирає.
В серці й в сьвіті пишноцвіти
Зісхли, помарніли,
Щебетливі соловії
В вирій полетіли.
Лиш нудьга лишилась, туга,
Сльози й довгі ночі...
Відай сдіпнуть через зиму
Серце й чорні очі!...

VI.

Знаю добре, чом у вечір
Зірниця ясененька
Так на мене сумно зорить,
Як та рідна ненька
На дитину рідненькую
Дивить ся, вмлїває;
Бо дитина судорожно
Ве ся і конає.
Зірка ясна знає добре,
Що би лїпше було,
Коли-б бідне моє серце
Вічним сном заснуло.

VII.

Знаю я, чому щебечеш
На стрісі раненько,
Ластівочко чорнокрила,
Дружино-серденько!
Хочеш своїм милим співом
Мене звеселити,
З серця мого біль пекольний
В безвість віддалити.
Дурно-пусто, ластівонько,
Дружинонько мила!
Гірка туга бідне серце
Ледом обстелила.

VIII.

Марно вік мій упливає —
Милостивий Боже!
Повгасали ясні очі,
Помарніли рожі.

Знаєш мамко, знаєш рідна,
Хто тому причина,
Що так вяне і нидіє
Нещасна дівчина?
Кучерявий, кароокий
Хлопчина виною,
Що Катрусі бліде личко
Миєть ся сльозою.
Взяли милого в рекрути
Буде вже три роки,
Течуть з моїх очей згаслих
Солені потоки.
Глянь рідненька, по личеньку
Глибокії рови,
Лиш остались сліди краси —
Густі чорні брови...
За що, Боже, на сїм сьвіті
Я так погибаю?
Ані живу сиротина,
Ані умираю.

ІХ.

Чорна хмара в полонині
Димлять ся всі гори;
Ой відай тебе не бачить,
Сьвітла моя зоре!

Густа мрака заступила
Тебе, моя мила,
Всі надії мого серця
Димом розстелила.

Відай доведеть ся вмерти
І тебе не вздріти!

Жаль ся Боже сиротини...
Ох, гіркий мій сьвіте!

Ані роду, нї дружини
Ввесь сьвіт — гріб великий,
А у грудях біль пекельний,
Жаль тяжкий і дикий...

Х.

Жнуть женці там колосисте
Жито при долині,
Всі веселі, лиш сумненько
Одніській дівчині.
Робітники звивають ся
На широкій ниві,
Всі жартують і сьпівають,
Мов справді щасливі.
Лиш одна там жне тихенько,
Самітно із боку.
Що дівчині? та-ж вродлива,
Що бігме, нівроку...
Волос чорний, очи чорні,
А личко — калина,
Рученята білі, а стан...
От козир дівчина!
Разом мов зо сну збудилась —
З боку щось узріла
І зітхнула, і йойкнула,
Трохи не зімліла...
„Що за тугу в серці маєш,
Чом, дівча, сумуєш?
Чом думочку не співаєш,
Чом не пожартуєш?“
„Як же мені жартувати,
Веселою бути,

Коли в мене у серденьку
Повно горя-трути.
Присягав любов довічню
Хлопець кучерявий,
Любились ми, кохались ми,
А тепер лукавий
Другу любить і голубить,
Мене забуває...
От як там її до груди
Тайком пригортає!“
Муравлями звивають ся
Хлопці і дівчата
І співають — лиш одної
Доленька щербата:
З боку наче та сирітка
Самітно працює,
Жне, снопи в клані складає,
Нищечком сумує.

XI.

Звіночок долом чути —
Позвінне то моє,
Зівялий лист неначе
На свіжий гріб паде.
Ще вчора Божим раєм
Мені здавав ся світ,
Ще вчора лиш для мене
Пишав ся гарний цвіт...
А нині жаль, зневіра
Серденько облягли,
Мов мари розплили ся
Прекрасні мої сни.
Ще вчора лист зелений
З вітрами говорив,
А нині вже зівялий
Надію всю покрив!

ХІІ.

Там в долі явір і верба
Ростуть мов брат-сестриця,
Стоїть там з давнього давна
Цимбрована криниця.
Туди нераз і я ходив,
І ту погожу воду пив,
Там в діл той, до криниці.

Раз спека була, що аж страх!
Бігцем я до криниці;
Що бачу я? — дівча стоїть,
З очима, мов зірниці!...
І вже забув, що пить хотів,
Як ту дівчиноньку зуздрів
Там в долі при криниці.

Поміг тягнути їй ведро,
Води з него напив ся,
В очах дівочих бідний я
На віки утопив ся!...
І довго з нею розмовляв,
І з жалем руку їй подав
Там в долі при криниці.

Що-б висохла, кринице, ти!
Спокій ти мій узяла!
Що, дівче, я тобі зробив,
Що хлопця вчарувала?
Віддай же серце мені в дар,
Як ні — звари отрутний чар,
Що-б згинув при криниці.

XIII.

У садочку на калині,
Соловій співає;
Любо, мило, чародійно
Луг ся розлягає...
Сумно ходить чорноброва,
Співів тих не чує,
Бо в серденьку біль горячий
Бурею лютує:
„До розпуки мені тяжко,
Гірко жити в світі
Без любови, як без цвіту
Красній рожі в літі!
Боже! як-же то ми щиро
Обоє любились!...
Бодай же ті не сконали,
Що нас розлучили!“

Над потоком кучерявий
Хлопець зажурился —
Де лиця румянець дів ся?
Чом він похилився?
Що щобече соловейко,
Того він не чує...
Що за черв вточив ся в серце?
Чом тяжко сумує?
Чом зітхає без спочину,
Мов би хтів вмирати?
„Без любови гірко в світі
Вік свій проживати!
Боже! як же то ми вірно,
Щиро ся любили!...
О! бодай ті не сконали,
Що нас розлучили!“

Соловейко все щебече;
Бач, йому байдуже,
Що тут дівча гірко плаче,
Що там хлопець туже...
Але в пісні соловія
Чародійна сила!...
Милий милу вже голубить,
Притулилась мила
До хлопчини, і обое
Любо розмовляли,
Мов горлиць сивеньких пара
В небо підлітали!...
Щиро, вірно знов ся любять,
Як раз ся любили:
„Щоб легенько ті сконали,
Що нас розлучили!“...

XIV.

Дика рожа у роскошах
В полі там цвите,
Коло неї їй любимець
Потічок тече.
Любе дівча русокосе,
Що сталося з тобою,
По що росиш личко своє
Гіркою слезою?
Красну рожу як ізросить
Потічок малий,
То красніє цвіт рожевий,
Як той жар яркий;
Та чудові личка рожі
Від тих сліз роси
Бліднуть, жовкнуть, як берези
Листок в осени.

XV.

Над потоком я стояв,
Божий день хилив ся,
Вже і місяць у повні
На небі з'явив ся...
А за ним мов череда
Розсїялись зорі
По чудеснім, безконечнім
Блакитнім просторі...
Втім дивлю ся, а звізда
З неба скоро впала,
І до мене мов сестра
З тиха промовяла :
„Се твоя звізда паде,
Більше вже не блисне —
Хиба, хлопче, ой тоді,
Як той рак засвисне“...

По що, Боже, бачив я,
Зірка як спадала!
Ой не даром то душа
Лихо віщувала.
Всі надії, що плекав,
Марно ся розплили,
Вкрила волос сивина,
Близько до могили.
Пишноцьвіт душі моєї,
Що пишавсь літами,
Вже зісох, зівяв, поплив
З гіркими слезами.
Вже коли твоя звізда
Впаде, милий друже,
То серденьку не цвисти :
Бідне мре і туже..

XVI.

Мов той сніг білїв ся цьвіт
В долї на калині;
Циганочка ворожила
Молодій дївчинї.
Бобом ворожила раз, —
Було то весною :
„Біб, дитинонько, звіща :
Дрібною слезою
Личко вмиєть ся твоє“.
Дївчина сьміялась :
Що є в сьвітї туга, жаль,
Ще вона не знала.

Осїнь загостила в сьвіт,
Полетїли птиці,
Бузьки, сиві журавлі
І перепелиці
Десь за море в край чужий;
На калину сїли
Дрозди і всі ягідки
До крихточки зїли.
Засмутила ся калина :
Тяжко при дорозі
Без ягід і без краси
Сиротї небозї —

У морозах, у снігах
Вік свій вікувати,
В люту хугу під снігом
Весни дожидати...
Поцезали вже сніги,
Бір знов зеленїє,
Бідне дївча мов живцем
Мре і сохне, мліє.

„Той, що присягав любов,
Той мене покинув...
Відживає в світі все
Лиш я мру і гину.

„Личка рожі бліднуть вже,
Бо їх поливаю
Я слезю день і ніч,
Спокою не знаю.
На калині ягідки
Будуть червоніти,
В моїм серці тільки сум, —
Ах! гіркий мій світе!“
Зеленіє знов калина,
В цвіти убираєсь;
А дівчина сиротина
Слізми умиваєсь.

XVII.

Його я не любила,
За него я пійшла,
Так раяла матуся
Рідненька і стара.
Які я муки зношу
Лиш знає Бог святий,
В гірких слезах минає
Ах, вік мій молодий.
Вже діточки щебечуть —
Тож рідна кров моя!
Голублю їх і плачу
Що вечера, що дня.
Як ненечка питає:
„Щасливо чи живу?“...
„Щасливо“ кажу ненько —
З очей дві сльози тру.

XVIII.

Я бідним був і не бажав
Ні грошей щоб доволі мав,
Ні слави, почеси не хтів, —
І смачно хліб сухий свій їв.
Та як побачив я тебе,
І блиск яскравих тих очий,
То коло серця наче гадь
Обвив ся лютий біль тяжкий...
Чому я бідний, Боже мій!
Корону злоту як-би мав,
То зараз за чудові ті
Дівочі очі-б заміняв.

XIX.

*Сива гуска говорила
До білої: „Дружко мила,
Гей ходімо до потока,
Там травичка є висока,
Мемо в купці розмовляти,
Зіле-травку ту щипати“.
„Ні, не пійду!“ каже біла
І крильми аж злопотіла,
„Хоч я гуска, то біленька —
Сивій гусці не рівненька,
Шкода просьби і заходу,
Бо панського знай я роду“.

XX.

Давно мій біль пекучий
В могилу я сховав,
Надгробником з граніту
Ще привалив. Думав :

Знов хвиль веселих, милих
На світі я діжду,
Зарив глибоко в землю
Весь жаль мій і журбу.
Та бач, я ошукав ся!
Я був немов сівач,
Що сїє все зітхання
І жаль і сум і плач.
А як прийшов час плодів —
О Боже мій святий,
Росте з могили буйно
Мій жаль і біль тяжкий.

XXI.

Старі пісні знов чую,
Та з інших уст що дня,
Любов із них говорить
І туга все одна.
Та так як ти співала
Ті співанки старі,
Я більше не почую!
Усточка дорогі
На віки заїмили,
Їх спів умер давно,
Розбилося наше щастє
На кусні як те скло.

XXII.

Ти веселенько так ступала
До шлюбу у вінцях,
Лиш втіха, щастє і відрада
Сияли у очах.
Я нищечком стояв у церкві
На тебе ся дивив,

Слезу, щоб люде не видали,
Пекучу задавив.
Я думав: будь із ним щаслива!
Сумний у сьвіт пішов...
Вернув до дому я веселий
Щасливий і здоров;
А ти мов в воду опущена
Стояла в воротах:
Як цвіт в морозі так змарніла,
Дивитись було страх.

XXIII.

Чом дівчино не співаєш
Пісні як бувало,
Чом бліда ти, чом сумна ти,
Що з тобою сталося?
Чи давно луг розлягав ся,
Гнула ся калина,
Як солодко щебетала
Люба Катерина?
Аж німіли соловії
По садах весною,
Як ти з серця виливала
Втішно пісню свою.
А сьогодні ти як мертва,
Ходиш, помарніли
Лиця рожі, очі твої
Як та грань ізтліли.
„Від коли пішов миленький
В край чужий — слезою
Умиваюсь, нарікаю
На злу долю мою;
Як не верне — то збивайте
Скоро домовину:
Я його кохала вірно,
Щиро до загину“...

XXIV.

Звізда вечірна появилась,
Кругом тиша, спокій,
Щебече чародійно, мило
У гаю соловій.
Потік шепоче з берегами,
Дрімають квіти всі,
На них сїдають, їх голублять
Метелеки нічні.

Блакитним небом мов алмаз той,
Мов лебідь на ставу
Плив місяць, а гнучка береза
В діброві на горбу
Схилилась, лиш тремтять листочки,
Вітрець щось шепче в них ;
Весь сьвіт мов тоне в супокою,
У думках пресьвятих.

І серця жаль тяжкий дрімає,
Слеза в очах засхла ;
Як давить той мозіль від праці,
Забула і рука ;
І всюди тихо, супокійно,
Колишесь все у снах,
Один лиш соловій щебече
Чудово у лугах.

XXV.

Перед церквою лежали
Рожі дві зовсім зівялі :
Одна голову квітчала
Діви, що шлюб в церкві брала ;
Друга впала з домовини,
Де спокій найшло дівчини
Бідне серце. Милий Боже!
Помарніли обі рожі —

Одна радість довершала,
Друга труну украшала.

XXVI.

Присягалась, що кохаєш...
Було в час весни.
І звінчалась, все забула
З другим в осени.
Вік гіркий ти пережила
Він тя не любив,
І тебе мов квітку в полі
В цьвіті підкосив.
Він не плакав, як на марах
Наче та сьвята
Ти лежала під серпанком...
Лиш одна слеза
Щира, тепла покотилась :
Ревно плакав я —
В моїм серці все цвітеш ти,
Хоть в нїм лють, зима.

XXVII.

Цвили дві рожі білі
Та на одному пни ;
Минула ніч, зівяли
Незнать чому вони.

Дві зіроньки яріли
Алмазом у ночі,
Упали і розприсли
Із неба летячи.

Кохались двоє щиро,
Та доля люта-зла
Судила, що сліз річка
Любов їх рознесла.

Д у м к и.

І.

Пане-брате, товаришу,
Сідлай вороного,
Най поїду до Дунаю
Синього-старого.
Може прийме жаль горячий,
Мого серця горе
В свої води, і понесе
Їх у Чорне море.
Мої сльози русалоньки
Пильно позбирають,
І рядочком на шовковий
Шнурок посиляють.
А дівчину чорноброву,
Що мене любила,
І лиш грала ся зі мною,
Усьміхом манила,
А другого до серденька
Тулить, пригортає,
Про присягу мені дану
Зовсім забуває, —
Там осудять, щоб блудила
Від зорі до зорі,
Блукаючи, ридаючи
По тій Чорногорі;
Щоб там косу розплітала,
З відьмами гуляла,
Щоб спочинку на сїм сьвіті
По віки не мала.

Осїдлали вороного,
Легіник прощаєсь
З рідним батьком сивоусим,
В сїдельце сїдає.

І заплакав молод Гуцул
Ревними сльозами:
„Оставайте всі здорові,
Бог най буде з вами!“

І полинув чагарами
До битого шляху...
Більш ніхто не бачив в горах
Його сіромаху.
Літ вже трийцять проминуло,
Гуцул не вернув ся,
З горя з туги при Дунаю
Сердешний минув ся.

Вража дівка ще й до нині
В Чорногорі блудить,
Русу косу розплітає,
Білим сьвітом нудить.
Сумний голос її пісень
Лісом розлягаєсь,
А як треті півні вчує,
Не знать де дїваєсь...

II.

Ви дівочі сині очі,
Чом сльоза вас криє?
Як погляну, з болю вяну,
Серце в грудях ние.
Ви зірниці серед ночі,
Сині очі ви дівочі,
Хто в вас гляне, зазирає,
Тому рай ся отворяє.

Чом дівчино ти сумуєш?
Боже! щоб то знати,

Я з тобою аж до гробу
Хтів би сумувати.
І у синії очі твої
Виливав-би болі свої,
В ті зірницї серед ночі,
Синії очі ті дівочі.

Не смути ся, на сїм сьвітї
З давна так ся дїє,
Що в серденько трута ллєть ся,
Що аж з болю млїє...
Біль пропаде як росиця
В сонці рано на травицї,
Як весело синії очі
Глянуть зіркою в тьмі ночі.

III.

Молодости, відрадости,
Де-ж ти ся подїла?
Чи ти з тими журавлями
В вирїй полетїла
Десь за гори, за чужїї,
За моря глибокі,
За Дунай той синоводий,
Чи в степи широкі?
Чарівнице благодатна,
Красна молодости,
Хоть на хвилю, на годину
Поверни ся в гості!..

Молодости, чарівнице!
Де-ж єси пропала?...
Чи ти може із осїнним
Листєчком зівяла,
І вітри тебе буйнєнькі

Рознесли сьвітами,
Чи зима тебе покрила
Білими снігами?
Чарівнице благодатна,
Люба молодости,
Хоть на хвилю, на годину
Поверни ся в гості!...

Як ті літа молодії
Серденьком згадаю,
То сльозами кровавими
День і ніч вмиваю...
Проминули мов не були,
Як сон літній ночі,
За літами молодими
Серце тріснуть хоче!...
Поверни ся хоть як мрія,
Люба молодости,
Хоть на днинку, на годинку
Та до мене в гості!...

Ах, верни ся молодости
Раз до мене в гості!
Визирати тебе буду
На кедровім мості.
З срібних мисок будеш їсти,
З золотих чаш пити...
Ах, без тебе тяжко, важко
На сїм сьвітї жити!...
Темна осїнь, смутку повна...
Жизнь гірка, немила,
Нї краси, нї цьвіту, співу,
Сьвіт цїлий — могила!...

Сьвіт менї без тебе тьмою,
Долї я не знаю :

Хоть красуєсь все весною,
Того не видаю :
Хоть співають соловії,
Того я не чую,
За тобою, молодосте,
Плачу та горюю !
Хоть у сні мені верни ся,
Люба молодости,
Хоть на хвилю, на годинку,
Як наймильші гості !

IV.

Природа убралась у шати зелені,
Стопились полями студені сніги,
Співали пташата у лузі тінистім,
Шуміла долина, раділи ліси.
І я по хоробі блідий і зісохлий
Потішити душу сирітську мою,
Забутти страданя, забути недолю,
Ту відьму кощаву і злющу-лиху,
Поволи з комірки тягнув ся слабою
Ногою в садочок, а мати руков
Горячу головку тримала й шептала:
„Коли-ж то, коли знов ти будеш здоров?“
„Мені лиш поможе солодкий спів пташок,
Сердешная ненько“, я стиха сказав.
І голову клоню на ненечки груди,
Й на тайни лугові, сьвяті наслухав.
Чи спів чародійний, чи днина весняна,
Чи сьвіта й природи чудова краса,
Чи матерні груди те чудо зробили? —
За тиждень хороба пропала уся.
А ненька радіє і тішить ся мною
І молить ся Богу, на прощу іде,
І де лиш обернесь, мов сива горлиця :

„Здоров він вже, Боже!“ все шепче, гуде.
А я все в городці під липою сижу,
На спів наслухаю, дужчаю що дня;
І то мені часто на думку впадає:
„Як, Боже, уміє співати вона,
Та пташка маленька! Ах, Боже мій милий!
Щось тисне у серці, і я би співав!“
І так я поволи думки мої й пісні
Рядами сумними писати зачав.
Та горе! недоля! хвороба вернулась,
Бо в болях ті думи родились на світ.
Умерла і ненька з великого жалю,
У темній могилі зо двацять вже літ
Дрімає тихенько, і сина забула,
А син так ізнидів, що й глянути страх;
Хоч рад би нещасний головку склонити,
То серце боляче все дзьобом той птах
Кривавить що днини, що то Прометея
Так тяжко карав і загинуть не дав.
Криваве серденько за ніч виростає,
І знов мене пне щось, щоб стиха писав.
В ночі я віршую, а рано знов дзьобом
Орел той кривавить серденько моє,
І серце утихло-б у грудях зболілих,
Та ледви що тільки ще тьохка і бе...
Думки жалібненькі і пісні рідненькі,
Ті писані сльози, гарячі, дрібні
Із муки гіркої під небо злітають,
Де з піснею линуть пташата малі.
Співайте, літайте, ви співці крилаті,
Від вас не одну я співаночку вчув; —
А як щебетливі зачуєте нишком:
„Співак сивоусий із Богом уснув“ —
То й там заспівайте, про неньку старую
Мені щебетушки все вісти несіть,
І доленьки-волі ви, други, за мене

Від Бога і вечір і рано просіть.
Бо Неньку нещасну тепер облітає
Із факлею фурья незгоди лиха...
Ах Боже мій правий! Знов серце зболіло
Від дзьоба грізного! Неделе моя!

V.

Журавлики, ключолети,
Горді, сизокрилі,
Як ви мене лишаєте,
Други мої милі?
Лишаєте мене, други,
В тузі і недолі...
Рад би з вами я нещасний
Злетіти по волі,
І занести біль горячий
В країну чужую,
Та нетяга крил не маю,
Тут вяну й горюю.
Занесіть хоч мої болі
В далеку чужину,
Бо тут з ними через зиму
Сирота загину.
Журавлики, ключолети,
Здорові бувайте,
Як загину, на могилу
Мою прилітайте.
О півночи, як князь-місяць
Лячно ме сьвітити,
Чути мете, як в могилі
Я буду тужити:
А ті болі я за Неньку
Зношу, сизокрилі —
Чого-ж мене лишаєте,
Журавлики милі?...

VI.

Як ми вірно ся любили,
Сухі дуби буйно цвили;
Як любитись перестали,
То й зелені геть повяли,
Дівчино моя!

Я блукаю чужинами,
Ти вмиваєш ся сльозами,
Молодії наші літа
Марно никнуть з сего світа,
Дівчино моя!

Що раз цвило, то зівяло,
Щастє без сліду пропало,
Лист пожовклий вже спадає,
Темна осінь наступає,
Дівчино моя!

Молодії наші літа
Марно никнуть з сего світа :
Я блукаю чужинами
Ти вмиваєш ся сльозами
Дівчино моя!

VII.

Де з журавлем криниця,
Стояла там вона,
Як та тополя в полі
Нещасна сирота.
Дивилась як вертали,
Жовніри з чужини,
І як у діл спускались
З стрімкої вишини.

Вернули з Босни краю
Жовніри — не вернув
Лиш хлопець кучерявий,
Що серцю милим був.
Не бачила між ними
Лиш того, що їй дав
Ідучи перстїнь ясний
І вірність присягав.
Дрібні втирає сльози,
Горохом що падуть...
До дому битим шляхом
Жовнірики ідуть.

VIII.

Дика рожка коло стежки
Прехорошо цвила,
Буря люта цвіт, листочки
В сьвіт порозносила.
Оstre терне лиш осталося,
Вся краса пропала,
Бідна рожка похилилась
І засумувала.
Не сумуй, сердечна роже,
Біль твій мому рідний,
Раз щаслив був я, сестричко,
А тепер я бідний;
З горя сьвіта вже не бачу.
Нужу білим сьвітом, —
В серці терне лиш осталося,
Попращав ся з сьвітом.

IX.

Колись смереки на горбочку
Пишно красувались.

Зеленіли гордорослі,
В небо зазирали.

Колись в моїм убогім серці
Красні цвіти цвили,
Мою душу мов до шлюбу
Дівчину вмаїли.

Та трачка з'їла лїс зелений,
Голий горб остав ся;
Мої цвіти помарніли,
Я з слізми звінчав ся.

X.

Над синім Прутом верболози
В двоє ся згинали,
Чародійно соловії
В ночі щебетали.

І в моїм серці мов пташиний
Милий спів носив ся —
І барвінком тим хрещатим
У душі стелив ся.

Розіграли-сь вихри, бурі,
Пташки полетіли,
Серце сніг мов замітає,
Співи заніміли.

XI.

Вчора буря лютувала,
Нині сонце гріє;
Вчора серце радувалосьь,
Нині з горя мліє.

Вчора я злітав до неба
Як той сокіл сивий,
Нині плачу, розбиваюсь,
Хлопець нещасливий.
Вчора дівча присягало,
Вірненько любити,
Нині з иньшим цілувалось...
Тяжко в світі жити!

XII.

Над ставочком місяць світить,
З низу вітер віє;
А в воротах дівчинонька
Марусенька мліє.
Мліє, ние, розпадаєсь,
На степ поглядає,
І хусткою тоненькою
Сльози отирає.
Вже пів року, як миленький
Пійшов з чумаками
У далеку сторононьку
З сивими волами,
Десь на Дон той — щоб запав ся!
Вже пів року тому,
Як миленький не вертає
До рідного дому,
До дівчини — сиротини
З чорними бровами...
Вже пів року у воротах
Дівчина з сльозами
Миленького виглядає,
З жалю сохне, мліє...
Ані пташка-щебетушка,
Що у лузі піє,

Ані вітер буйнесенький,
Що всюди буває,
Про милого-коханого
Звістки не звіщає...
Тужить дівча, в степ погляне,
Сльози утирає,
Вітер віє, а в ставочок
Місяць заглядає.

XIII.

Мов загуло проминуло
Й сліду не видати;
А згадаю — сльози ллють ся,
Вірь ми, пане-брате!
Ллють ся часто по личеньку
Кривавії слези,
Мені нудно, мені тужно,
Як отсїй березї,
Що схилилась над скалою
Опустила віти..
Чи вже, Боже, у віконці
Моїм не зуздріти
Тої долї, сонця того
Що колись сьвітило?
Хутко, брате, моє щастє
Цьвіткою змарніло!
І сліду вже не надіблю,
Де-б його шукати.
Важко-ж мені, тяжко мені,
Мій рідненький брате!...
А колись у моїм серці
Цьвіти процьвітали,
Пахощами подихали,
А тепер повяли,

І коріня не остало;
Черва поточила,
Мій городець, рай мій ясний
Чорним пилом вкрила.
Тому ллють ся помаленьку
Кривавії слези,
Бо я вяну безталанний,
Як отті берези.

XIV.

В вільшині там малий млинок,
Шумить в-одно вода;
Жиє там мелник, а при нїм
Дівчина молода.
Не в голову, а в серце клин
Забив мені малий той млин.

У млин я з мливом раз прийшов;
Старий в кутку дрімав,
Дівчину як побачив я,
То мов не свій я став.
Не в голову, а в серце клин
Забив мені малий той млин.

У кіш я всипав свій мішок,
При ватрі сїв собі,
Незнать чому мов та вода
Шуміло в голові.
Не в голову, а в серце клин
Забив мені малий той млин.

То певно від дівочих слів
Спокій мій весь пропав,
Прегарну мелника дочку
Я вірно покохав...

Не в голову, а в серце клин
Забив мені малий той млин.

Чи в день, чи в ніч, усе вона
Передо мною знов.
Як не візьму її, бігме, —
Будь розуме здоров!
Не в голову, а в серце клин
Забив мені малий той млин.

XV.

У тій Рускій Молдовиці
Над потоком у вдовиці
Не зірниця ясно сяє,
То дівчина проживає.
Красна, пишна як та пава —
То Марійка кучерява,
Наче терен оченята,
Мов два луки бровенята.

У тій Руській Молдовиці
Над потоком у вдовиці
Соловейко не співає,
В скрипку Циганчук не грає,
То щєбече наче птиця
Марієчка білолиця:
Долом голос розлягаєсь,
Хто почує, аж минаєсь.

У тій Руській Молдовиці
Над потоком у вдовиці
Не зацвила красна рожа,
То Марійка, рибка гожа.
В неї личко як малина,
А губонька як калина;

У Марійки з Молдовиці
Ясні очі — дві зірниці.

• XVI.

Щебетушко ти маленька,
За горбок лети,
І дівчині щебетанєм
От таке скажи;
„Тебе любить щирим серцем,
Гине за тобою
Хлопець, що там проживає
В лузі за рікою“.

Тихий вітре, понеси ся,
Хатка де мала,
І скажи, як появить ся
Діва молода:
„За тобою, чорноброва,
Хлопець ние, мре,
Ти для него на сїм сьвіті
Щастє, доля, все“.

Ти потічку бистроструйний,
Мій поклін візьми,
І дівчині чорнобровій
Шумом так скажи:
„Тисячу поклонів щирих
Хлопець шле тобі,
Ти для него промінь теплий,
Сонечко в зимі“.

XVII.

Як з Марійкою моєю
Сумно, важко я прощав ся,

Осінь була а з калини,
Лист пожовклий осипав ся.
„Будь здорова!“ я промовив,
А Марія як німа
Остовпіла, мов зівяли
Бідне серце і душа.

Як Марії жалібненько
„Будь здорова!“ я сказав,
То осінний зимний вихор
В двоє явора згинав.
Вона стала у воротах,
На устах слова завмерли
Лиш рясні по личку сльози
Кап, кап, кап у низ, як перли.

„Я до тебе знов верну ся.
Лист на віки не зівяв,
Він знов буде зеленіти“...
Так Марії я сказав.
Стрепенула ся небога
Й прошептала: „Будь здоров!
Коли вернеш, то цвистиме
В моїм серденьку любов“.

XVIII.

На горбочку березонька
У низ похилилась;
В неньки гарна дівчинонька
Тяжко засмутилась.
Буря вчора березоньку
Колисала люто,
Вчора в серце дівочее
Всипано отруту.
Не смути ся, березонько,

Прямою знов станеш;
Не вбивай ся, чорноброва,
Цвіткою не звянеш.
Заніміють вороженьки,
Верне знов відрада,
Знов ти будеш веселенька,
Своїй долі рада.

ХІХ.

У Сучаві.

Третій раз весна природу
Цвітом убирала;
Третій раз листок зівятий
Як спадав, видала
Та дівчина засмучена —
Милий не вертає...
А дівчина, сиротина
З жалю усихає.
Сива ненька розбиваєсь,
Серце луснуть хоче —
Бліднуть рожі, гаснуть очі
Карії дівочі.
„До Івана у Сучаву
Ходімо, дитино,
Мое щастє, моя доле,
Раю мій єдиний!
Там чернець як прочитає
Акафист сьвятому,
Лекше стане, пташко моя,
Серцю молодому“.
„Добре, ненько, у Сучаві
У сьвятого Йвана,
Може там і загоїть ся
Мого серця рана“.
Манастирь весь богомольці

Густо обступили,
А черці в соборі воду
Твердо освятили...
Між народом видно сиву
Безталанну неньку,
І дочку, — лїлеї білі
В неї на личеньку.
Слухала акафист доня
І сьвячену пила —
„Коло серця заболїло,
Ненько!“ — і звалилась
Як скошений цвїт на полі..
„Що тобі, дитино?“
„Не вертає! Будь здорова
Гину, ненько, гину!“
У Сучаві могилонька
З вітром розмовляє,
Там нещасна дївчинонька
Тихим сном дрїмає.
У Сучаві, у далекій,
У сьвятого Йвана...
Загоїла ся в дївчини
У серденьку рана.

XX.

Здорова будь, дївчино :
Судилось так менї
З тобою ся розстати,
Дни свої коратити
В далекій чужинї.

Коротко рожа цвила,
Зівяла вся краса,
Лиш терне ся остало,
Все щастє нам пропало,
Дївчино молода!

Здорова будь, голубко,
Іти у світ вже час.
Бодай ті не сконали,
Добра щоб не зазнали
Що розлучили нас!

XXI.

Дівчину сватав я тогід,
Вона мені сказала:
„З тобою щоб звінчалась я,
То розуму-б не мала“.
Вкололо в серце слово те,
Вже думав, що пропаду,
І ледво горе я забув,
Дівочу правду-зраду.

XXII.

Дівчино чорноброва,
Коби я крила мав,
До тебе рано, в вечір
Мов голуб я-б літав.
Та бідний крил не маю,
Висока та гора
Нас ділить, дівче любе, —
Сам я, і ти сама.

Дівчино ясноока,
Коби я човен мав,
Що днини до схід сонця
До тебе я-б помчав.
Човна не роздобути,
Глибокая вода
Нас ділить, крале люба —
Сам я і ти сама.

Дівчино, раю милий,
Один вітрець мені
Остав ся, як бувало,
Вірненький в чужині.
До мене рано, в вечір
Летить весело він,
Ним шлю до тебе, мила,
Сердечний мій поклін.

XXIII.

Заходить сонце. В багряницю
Всі скали обвиває,
А з полонини плач тримбіти
Карпатами лунає.
Пливе дараба, а керманич
На беріг поглядає :
„Бувай здорова, моя мила“
Тужливо він співає.
Стоїть над берегом дівчина
Із чорними бровами,
В одно ширинькою махає,
А очі зі сльозами.

XXIV.

„Прошу, молю, говори,
Розсохатий яворе,
Та чому ти засмутив ся
І у жовту тугу вкрив ся?“
„Полетіли ластівочки
І пожовкли всі листочки,
Лютий вихор скаженіє,
Темна осінь тоску сіє.“

„Прошу тебе, говори,
Розсохатий яворе,
Чом твоя краса пропала,
Наче в озеро потала?“
„Журавлі летять ключами,
Сумно стало байраками,
Моя доля — знай морози,
Тоска, жаль і туга й сльози“.

„Ах мовчи, не говори,
Розсохатий яворе!
Чом сумуєш, добре знаю,
Біль подібний в серці маю.
Й я вмиваюсь лиш сльозами,
Тяжко жити з ворогами;
Розлучили від дівчини
Щоб лиш жаль я знав що днини“.

XXV.

Дівчино чорноброва,
Ой знай, чим ти мені?
Весняним ясным сонцем
По довгій тій зимі.
Привітним, любим співом
Пташини на весні, —
Дівчино чорноброва —
От бач, чим ти мені!

Дівчино чорноброва,
Ой знай, чим ти мені:
Тим небом синім, ясным
По бурі громовій,
Пахучим рожі цвітом
У повній красоті —
Дівчино чорноброва,
Ось бач чим ти мені.

Дівчино чорноброва,
Ой знай, чим ти мені:
Як бідне моє серце
Зранили люди злі,
Ти лікарь мій, порадник
На болі навісні, —
Дівчино чорноброва,
Ось бач, чим ти мені.

XXVI.

Клонить вітер всі тополі
Аж у двоє гнуть ся;
Рада би я веселитись,
Густо сльози ллють ся.
Грає Циган коломийки,
Втішно всі гуляють, —
Моє серце жаль і туга
Мучать, роздирають.

Лиш я стою сиротою,
Мов пущена в воду:
Не вернув ся мій соколик
Рік цілий з походу.
В чужиноньці він загинув...
Тяжко до розпуки,
Гірко серцю дізнавати
Жалощів і муки.

Всі щасливі, всі гуляють,
В мене серце рветь ся,
А сльоза змарнілим личком
У дві річки ллеть ся.
Не клони тополі, вітре!
Цигане, стань грати,
Бо з розпуки доведеть ся
Зараз умирати.

XXVII.

Снує ся паутина
По полю, як той шовк;
На яворі, березі
Листочок весь пожовк.
Летять у край далекий
Ключами журавлі,
І бузька не видати
На хаті у гнізді.
Осінно геть довкола,
І туга й сум кругом,
Природа засипляє
Твердим, глибоким сном.

В борбі життя гіркого
Остав ся я без сил;
Летів би в край далекий,
Не ма пташиних крил.
Зістати тут судилось
У самоті мені!
З розпуки бідне серце
Загине у зимі.
Весною як зазуля
До нас знов прилетить,
Від пісні соловія
Калина зашумить, —
То я лежати буду
Де вічний супокій,
Засне зо мною смуток
І біль пекельний мій...

XXVIII.

Тепер аж догадались ти,
Що я для тебе жив

На світі сїм, тебе одну
Вірненько лиш любив...
Що з того, що менї тепер
Рум'яні ті уста
Говорять: „Любий хлопче мій!“
Не та пора, не та!

Любов, що жіврила колись,
Загасла вже давно,
А щастє, що про него снів,
Розбило ся як скло.
Хоч ти щебечеш про любов,
Та слів не чую я,
І сліз твоїх не бачу вже —
Не та пора, не та!

Любови цвіт давно зів'яв,
Він вічно не цвите;
Зима в грудях, там вже давно
Сніжницею мете.
Всі залицяня вже пусті,
Німі мої уста!
Не збудиш те, що гріб узяв —
Не та пора, не та!

XXIX.

Як загостить у світ весна,
Іду на цвинтар я що дня,
Могилу рошу там слезов, —
На серці тяжко, стигне кров.
Черешня пишно зацвила,
Колишесь пташка там мала
Й щебече любо. Ах мовчи,
Кохана щебетушко ти!

Пригадуєш ти милий час,
Як раєм був сей сьвіт для нас,
Як ми співали, гай гудів,
До Бога серцем я летів...
Тепер змінило ся усе:
Вона спочила — серце мре,
Як чую спів, як чую лик...
До туги, смутку я привик.

XXX.

Сива ненька говорила:
„Донечко моя,
Сокоти ся, не диви ся —
Ще ти молода; —
На тих хлопців, бо осліпнеш,
Згасне сьвіт очий,
Обіветь ся коло серця
Жаль гіркий, тяжкий!“

Ненько рідна, солоденька,
Зазуле стара,
Тяжко-важко согрішила
Донечка твоя.
На хлопчину я дивилась,
Хоч знала, що гріх...
Та більма я ще не маю
На очах моїх.

Ти-ж на батька поглядала
В молодих літах,
Та й тепер більма ні знаку
На твоїх очах.
В мого хлопця очи-зорі —
Як не заглядати!
Таж гляділа й не осліпла
І ти, рідна мати.

XXXI.

Зайшло за гори сонце,
Темніє все кругом,
Всі співаки в лісочку
Заснули мирним сном.

Лише цвіркун співає
Вечірню піснь свою,
Природу присипляє
Велику і сьвяту.

Вже й колос не хвилює,
До долу похилив
Головку до землиці,
І сон солодкий снів.

Зроби, могуча нічко,
Щоб бідний я заснув,
Пекучий біль і горе
На віки щоб забув!

XXXII.

Хоч морози лютували
І сніжницею мело,
То весняно в моїм серці
Красно, любо все цвило.
Дівча вірно мя кохало,
Я щаслив у сьвіті був,
Хоч морози лютували,
Соловія спів я чув.

А тепер, о Боже правий,
Хоч кругом весна і май

Я сумний, приголомшений,
Бо розпав ся весь мій рай.
Другий дівча пригортає,
В моїм серці лють, зима, —
Спів — не чую, цвіт — не бачу,
Хоч круг мене рай-весна.

XXXIII.

Як дівча тебе не любить,
Пий вина!
То в ту хвилю тобі здасть ся,
Що вона
В твої очі зазирає,
І цілює, пригортає...
Пий вина!

Коли горе придавило,
Пий вина!
Знай: пропаде безвістями
Вся журба;
Ти забудеш лихо, горе,
Хоч глибоке як те море —
Пий вина!

Обійшла тебе надія,
Пий вина!
А тобі здаватись буде,
Що ясна
Доля к' тобі вже прибула,
І як любка обгорнула, —
Пий вина!

XXXIV.

Лети здорова, пташко,
В чужий, далекий край;

Та скоро, дружко мила,
Назад до нас вертай!
Та принеси з далека
Гостинець дорогий...
Над Нілю берегами
Де город спить старий,
В старих там саркофагах,
В некрополях, гробах,
Де Фараонів кости
Укрили гніль і прах, —
Там мила роздиви ся,
В дім смерти заглядай,
По всіх тих закамарках
Гляди, шукай, шукай:
Чи не заснула доля
У пірамідах там,
Що не ласкава дати
Відради, щастя нам?
Та доля, що снувалась
Повоєм перебуйним,
Князям престол встеляла
Коверцем золотим.
Рицарство в сьвіт родила,
Корила Орду злу —
І хоронила віру,
Ту спадщину сьвяту.
Відай вона заснула
У тих старих гробах,
Навкучилось їй чути
Те вічне ох і ах!
Заснула сном мертвецьким
Та доля, що у нас
Цвила колись — тоді ще,
Як був щасливий час
І в нашій сторононьці,
А сліз не знали ми,

Як мило і утішно
Минали ночі й дні.
В глухій ті катакомбі
Ти пташко залітай,
По всіх тих лабіринтах
Гляди, шукай, шукай,
Чи не заснула доля...
Як знайдеш, то збуди,
В маленькім твоїм дзьобі
До нас перенеси.
Тебе за тебе будем
Стрічати, дорога,
В сьвяточних білих строях,
Ти ластівко мала!
Гніздо твоє вквітчаєм
Пишнотами весни,
Весело заспіваєм,
Що чарівниця ти,
Всю тоску віддалила,
Що ти нам враз з веснов
Утіху в серце влила,
Що ми щасливі знов.
Лети здорова пташко
В чужий, далекий край,
Та скоро, дружко мила,
Назад до нас вертай!

XXXV.

Коня вже хлопець осідлав,
Надів блискучу зброю.
„Лети соколом, вороний,
Вже кличуть нас до бою!“
Що нам судилось в зорях там —
Те знає Господь Бог лиш сам.

Дівчина в хатці лен дрібний
Пряде й пісень співає:
„Фурр веретенце, гей спішись,
Вже шлюбний день зближаєсь!“
Що нам судило і т. д.

До любки хлопець, мов орел
Прилинув: „Будь здорова!
До тебе верну, як вбересь
У брость-листок діброва“.
Що нам судилось і т. д.

Допряла лен дівчина вже,
І кросна розставляла,
Готове вже і полотно,
Сорочку вишивала.
Що нам судилось і т. д.

До стайні коник сам вернув,
Сумний аж жаль дивити...
„Твій милий у могилі спить!
Покинь сорочку шити!“
Що нам судилось і т. д.

Дівочі рожі на лиці
Поблідли і зівяли...
В сорочці шлюбній молоду
У темний гріб сховали.
Що нам суєлось і т. д.

XXXVI.

Літають ластівки малі
Весело понад став,
Стара верба схилилась там;
Грім вчора розлунав.

Від вітру троця шелестить,
Пливе ген-ген шувар,
Вода мутна, з лотік шумить,
Шумить весь луг і яр.

Стоїть дівчина молода
На греблі у думках, —
Сумна, бліда — ах Боже мій,
Дивити ся аж страх.
„Дівчино, що тобі таке?
Чи жаль чогось, чи страх?
Де ділась втіха, любий сьміх?
Чом сльози ті в очах?“

„От на стару вербу дивлюсь,
Що люто розлупав
Учора грім — і милий мій
Учора розірвав
Серденько бідне, трути вляв...
От тут в ставку на дні
Заснути радаб, там спокій
Нещасній сироті“.

XXXVII.

На сїм краснім божім сьвіті
Горе і печаль;
Твоїм другом невідступним
Лихо, біль і жаль.
В гірких сьозах хоч минають
Твої дні і ночі,
Ох! хоть тяжко в сьвіті жити
А все жити хочесь!

Нині щастє на сорочку
Лен дрібний пряде,

Завтра твоя радість марно
Мов цвіточка схне ;
Від пекучих сліз кривавих
Мокрі твої очі ;
Ох, хоть тяжко в світі жити,
А все жити хочесь !

Нині радо підлітаєш
Пташкою до хмар,
Завтра вже недолі злої
Звалить тебе вдар..
І весь вік гіркеє лихо
Хоть тебе клопоче,
І хоть тяжко в світі жити,
А все жити хочесь !

Нині раєм світ здає ся,
Повен співу, зіль...
Завтра ниву ту прокляту
Покрива кукіль ;
Хоть слезами твої болі
З серця не сполочеш,
І хоть світ сей повен смутку.
А все жити хочесь.

XXXVIII.

Одніське добре слово часом
Примирить лютих ворогів,
Любов, дружбу зміня на люту
Ненавість і завзятий гнів.

Одніське слово — лік цілющий,
Що гоїть рани, біль тяжкий,
Зміня на радість сум і горе
І безнадійний зойк сумний.

Одніське слово, се та іскра,
Що родить полум'я-пожар,
Готовить клопіт безконечний,
Погром, руїну і удар.

Одніське слово розбиває
Твій рай на кусні наче скло,
Одно слівце змін'яє пекло
На райське щаст'я і добро.

Одно ласкаве тихе слово
Дрімучий будить мир, любов;
Одніське слово родить лихо,
Що заморозить в серці кров.

XXXIX.

До Сучави я на прощу
Пішки-би пійшов,
Коб для серця болячого
Лік я там знайшов —
І сьвятому срібне серце
Бігме-б посв'ятив,
Що-б він моє болящє
Раз вже ізцілив.

А черцєви на акафист
Черінчик би дав,
Щоб у серці біль пєкучий
На віки закляв.
Я на сьвітї лиш караюсь,
Мов той мрець живий,
Дід столїтний — хоть лїтами
Хлопець молодий.

До Сучави я три рази
Пішки би пійшов

І молив ся, як би знав я.
Що стану здоров...
Та я знаю, що на світі
Цілому нема
Ради, ліку, коли серце
Сохне і кона.

До Сучави я на прощу
Пійду в осени
І молити му Св'ятого,
Що-б скінчились дни...
Щоб те серце, що страждало,
Болюча душа
Щоб спочили! — Тяжко жити
Як долі нема!

XL.

Заповіт.

На цвинтарі не ховайте
Мое тіло, як умру:
Доста трути за життя ще
Вляли люди у мою
Душу; мира, супокою
І в могилі не дадуть.
Занесіть мене, де бистро
Гра' водами синій Прут.
Де на березі високім
Верболози знай шумлять,
Де в повітрі риболови
Колесуючи летять.
Прут невпинним хвилі шумом
Мою тугу розжене —
Над синеньким Прутом, братя,
Поховайте ви мене.

Баляди і оповідання.

І. Панська пімста.

Розстелило ся Вільково мов зелений сад,
Все в порядку — двір, фільварок, — всюди
мир і лад;
Тут ставочок, загорода, а там знов шпїхлярь,
Там кошара, де загонить овечок вівчар.
А по сугорбі розсїв ся вишневий садок
І пасїка простираєсь по під той горбок.
Як ті гуси білїють ся селянські хати,
Коло шляху косцьол видно, гроби і хрести.
У тім дворі пан Вільковский жив із давніх лїт,
Бідний шляхтич, але давній, чесний його рід.
Ось по ганку саме в ранці проходаєсь він
І дивить ся, як конем хтось летить на здогін.
Летить чвалом довгогривець, пара із ніздер
Мов огонь той вилїтає, — до воріт припер.
На кони узда шовкова, турецьке сїдло,
На чабраці з кармазину золоте письмо.
А стремена з срібла литі у сонці блищать...
Хто сидить у тім сїделці, що за пан, маїнат?
На чемері собольовій золоті шнурки,
На червоній федератці з чаплі пера три!
Ой то Марцін князь Сапіга вірлом прилетїв
До Вількова... Пан Вільковский з дива остовпїв...
Скрипла брама, відчиняє, зігнув ся дугов,
І дивуєсь... по що Марцін до него прийшов?
Та-ж дрібну і бідну шляхту знати не хотїв...
„Ой чи знаєш, Моспаненьку, чого прилетїв

Князь Сапіга днесь до тебе?“ „З відки знать мені?“

„От послухай, панебратку, що скажу тобі...
Куди глянеш оком твоїм, все мої добра,
Трицять діб ходити можеш — все мої поля!
Трицять діб блудити можеш по моїх лісах,
Трицять діб бродити можеш по моїх ставах!
Трицять сел і три місточка стелять ся вінцем,
Трицять діб гонити можеш на вкруг них конем.
На заваді, моспаненьку, лиш стоїть одно
Бач Вільково, — отсе твоє невидне село!
Ой продай мені, панбратку, твою пядь землі,
Що сам схочеш, по шляхоцки заплачу тобі...
На мать Божу з Ченстохови присягаюсь сам,
Що захочеш за Вільково, то тобі я дам:
Злотом, сріблом тебе вкрию аж до голови,
Що-б до смерти пан Вільковский не зазнав
біди; —

Сім бочок з вином угорским наточу тобі...
Лиш продай ти, моспаненьку, Вільково мені!“

Сумно ходить па кімнаті Вільковский старий,
На серденьку в него тяжко мов від лютих змий...
Довгу бороду він гладить, задуманий став,
І до князя сьмілим словом от так промовляв :
„Ти могучий воеводо, се моє село —
На широкім білім сьвітї моє все добро.
Твоє злото, твоє срібло у мішках тримай, —
Що-б продав я се Вільково, княже, не гадай !
Хоч Вільково, як сам кажеш, пядь, село мале,
То воно для мого серця по над все сьвяте.
Від Вількова імя маю, тут предки мої
Спочивають у косцьолї, шляхтичі старі!
Бач ті, що за край рідимий проливали кров
І лягали за вітчину в бою головов...

У косцюлі батько, мати спочинок найшли,
У косцюл мене малого до хресту несли,
У косцюлі із Вількова мене погребуть,
Як серденько перестане бити в грудях тут!“

Князь Сапіга стис плечима, скочив у сідло,
До Вільковського ні слово не сказав одно. —
І дмухнув мов буря, вихор, мов орел, мов птах,
Закурилось, задуднів лиш грімко битий шлях!

Чи не рай то в тім Козмині на землю ся зніс?
Та-ж густий тут з олеандрів і з циприсів ліс,
Гнучі мирти і пової снують ся кругом...
Чи се ява? Чи занятий ум чудовим сном?
Те, що бачиш, щира правда, то козминський рай,
Тут з циприсів, з мирт ліс темний, там ла-
вровий гай!

Мов та гадь вьєсь по садочку потічок малий,
Тут тихенько протікає, там сичить як змий,
В низ каскадами спадає, грає і шумить,
Амореток тут амфору у руках держить...
Там веселий Пан і Фавни, то Атлас старий,
Аполльон у ліру грає, красний, молодий...
У басенах мармурових риби золоті;
Гень Бакханка з алябастру держить у руці
З винограду густе листе і пугар з вином,
А Нептун махає пильно у воді веслом.
У затінках обеліски з порфіру блищать,
На терасах льви і тигри на чатах лежать...
Чужоземні зіля-цвіти аромати шлють,
Дивні рожі з Єрихона процвітають тут.
Мов якимось лабіринтом так вють ся стежки
До вертепів, через потік провадять містки
З березини і з зеліза, на мостах же тих
Бачиш сфінкси Фараонів, Єгиптян старих,
Гірляндами виногради вють ся до гори

У альтанах, у лаврових там близько нори
Соловейко там щебече, аж лунає гай...
Все здасть ся, що на землю зніс ся Божий рай !

На горбочку на терасі, мов той бельведер,
Величезний, дивоглядний замок ся простер...
З капітелями колюмни рядами стирчать,
Орнаменти і фасади наче сніг горять.
Із карарського мармуру в переддвір ведуть
Сходи рожами з мармуру ввितі на прочуд.
Тут каріатіди дивні мов несуть балькон
На плечах, а стукатури вють ся круг вікон.
В вестібулї мозайковий герб, а на стїні
В залі предків їх портрети дивлять ся грізні.
А під ними стара зброя, списи і шаблі.
У покоях гобелени, люстра золоті,
Аморети фаянсові, срібні лїхтарі,
Красні вази, магоневі крісла і столи
Рафаеля і Мурілля дивні образи.
Перські килими по стїнах, під ковром паркет;
Схід і захід що найкраще дав на сей бенкет.
Блиск, гармонія довкола, краса й аромат, —
Князь Сапіга нині гостей спросив до палат...
Нині князя іменини, тож і гостей тьма,
Тут зійшлась старої Польщі шляхта вся стара.
Ланцкоронський, Конєцпольский, Санґушко
старий,
Воєводи і гетьмани і дрібнїйших рїй.
Князь між гістьми похочає, просить, промовля,
Труби грають, а за замком гармата стріля.
Іменини так що року Сапіга справляв,
Благородні свої гості три дни угощав.

Між панами маґнатами лиш один сумний,
Із Вількова пан Северин Вільковский старий.

„Що сумуєш, панебратку?“ допитує князь,
„За тобою слати мусів я гонця пять раз...
Панебратку, се не гарно! Не сусідська річ!
Гей, вина! У моїх гостей всякий смуток пріч!“
І в пугари дорогії ллють уже вина,
За господаря здоровле пють усі до дна.
Раз і другий вже на сході ранок запалав, —
Що се шкодить? швидко сходить час серед
забав.

Та-ж то князя іменини, всюди радість, шум,
Гомонять усі кімнати від пісень і дум.
Що випрошувсь Вільковський, що-б го князь
пустив...

„Ще-сь доволі, Моспаненьку, шампана не пив!“
Загриміла сотня корків, трискає шампан,
Пе староста, пе пан мечник, стольник, ка-
стелян!

Польонеса понесли ся по білих дворах, —
Князь Сапіга так літає легко наче птах...
І Вільковський голуб білий голубця не тне —
Як шалений, хоч задуха душу з тіла пре.
Піт втирає, що котить ся і в одно кричить;
Гоп-га, гоп-га! Забуває, що спина болить...
Аж на третій день у вечір бенкету кінець,
Роз'їхалось панство, шляхта і жінок вінець.

Захмелений пан Вільковський в повозці сидить,
Мов у млині в головоньці старому шумить;
Та байдуже, чи на небі сонце, чи луна, —
Захмелилась Северина сива голова.
А тим часом місяць бори чудно осьвічав,
У лозині соловейко мило щебетав.
Перепелка відзивалась і деркач з трави,
Із розвалин чути було лячний крик сови.
Пан Вільковський пробудив ся, хрест сьвятий
зробив,

Лиш Бог зна, який старому дивний сон ся снів?
І заснув знов... так дрімає як сосновий ліс,
Що піском тим протягавсь... „Що се? Тутки
біс

З нами, пане, жарти робить“... чура так сказав
І протер заспані очі. „Тпрру!“ і кіньми став.
„Що з тобою дієсь, Яцку? з дороги зблудив?!“
Гримнув Северин, а чура: „Таже я не снів,
Та-ж сим шляхом я вже їжджу двацять і п'ять
літ!

Ось там бачу хрест дубовий, липа там стоїть,
До Вількова двоє гоней. Де-ж Вільково — де?
Я не п'яний, не осліп ще... То нас біс веде“.

Мов не свій зірвав ся шляхтич; дивить ся:
ріля

Чорнієть ся, де Вільково стояло... „Свята
Мати Божа з Ченстохови! Що стало ся тут!?“
Ось там люде, жони, діти плачучи ідуть...
„Що тут сталось, добрі люде?“

„Три ночі й три дні
Ой тут гарно гайнували князя козаки!
Князь з землев село Вільково зовсім зарівняв...
Всіх у плуг ще запрягав нас, нами він орав...
Із Вількова твого, пане, знаку не лишив,
І нас бідних, нещасливих всіх осиротив“...

Заридав лиш пан Вільковский: „Де моє село?
Де косцьол? І предки мої? Де моє добро?!“
І слезами залила ся сива голова —
Така славного Сапіги люта месть була.

II. Озеро царя.

Кругом столітній ліс стоїть,
Там озеро видати
Глибоке, чорне, як той гріх,
Аж лячно споминати:
Осока там лиш шелестить,
Від співу ліс там не гудить,
Пташата там німіють,
Неначе каменіють.

Смерека там мов мертва спить,
Галузем не рушає,
А сосна в жалю претяжкім
Свій верх у низ спускає;
Калина там ще не цвила,
Малина там ще не росла,
Туди не ходять люди,
Там страшно, лячно всюди.

Раз жив там, кажуть, один царь,
Давно вже те бувало,
Мав замок гордий, мав свій край,
Давно то вже запалось;
Доньок прекрасних трое мав,
Він ними все ся величав
Ще більше як зорями,
Маєтками, краями.

На старість царь той отемнів
І тяжко нудив сьвітом,
Не бачив як красуєсь сьвіт
Зимою анї літом;
Та він про тє і не дбав,
Одно в душі собі думав:
Дітей я трое маю,
У них старий сконаю.

І так він царство розділив
Дочкам, щоб царствували,
За те старого щоб вони
Як діти дозирали.

„У вас склонити голову
Я хочу, діти, сю стару“...

„У хаті, батьку, нашій
Спочинуть кости ваші“.

Не довго тішив ся той царь
Та з рідними дочками,
Небаром сліпі очи вмив
Гіренькими сльозами;
Бо діти, при котрих він жив,
Про щастє їх лиш дбав і снив,
Старого лиш скорбили,
Серденько 'му точили.

Найстаршій тягаром він став,
І року ще не було;
В середної неначе вік
Три тижні проминули.
„Що хоче старець той сліпий?
Тікай, щезай від сих дверей!“
Найменша так сказала
До замку не пускала.

Пішов старий у сьвіт самий,
Як темний дід, незнаний. —
„Ох доле моя, зла, гірка!
Ти сьвіте мій поганий!...
Чим був колись і що я снив!?
Чого тепер ось я дожив!
За що я так страждаю,
Ні жив, анї вмираю?“

По світі так старий ходив,
Під тинем годував ся,
І хлібом жебраним, гірким;
Не жив, а лиш карав ся;
По під ворітьми в гарфу грав,
Тоскливі думи так співав,
Що серце ся кроїло,
І гibly і боліло.

От так зносив він біль тяжкий
У грудях тих сточених,
От так то сльози проливав
З очей давно зсушених.
Аж біля царських раз воріт
Спинив ся нещасливий дід
І голосно став грати
І грізно промовляти :

„Щоби вас, діти, покарав
Великий Бог із неба,
Щоб ви не знали поки вік,
Що раз умерти треба;
Щоб ви за вашу ганьбу, сьміх,
Про ваш той непростимий гріх
Ридали, сльози лили
До суду жили.. жили!“

Ще раз забренькли струни всі,
А сльози покотились,
Старе, бліде, сухе лице
Мов кровію зросили;
Ще раз глибоко він зітхнув,
Потім на віки тут заснув,
Всі струни ся пірвали,
На віки повтихали...

І царський двір і мур і сад
У землю тут запав ся,
Тоді саме коли гусярь
З сим сьвітом попрощав ся.
А з ним запались усі три
Його невдячні дочки,
І озеро там стало
Де їх гніздо стояло.

Тепер що ночі, як блідий
На небі місяць сьвітить,
То чути, як під озером
Ридають царські діти
І молять Бога, щоб судив
За гріх великий, щоб спустив
Свій гнів, щоб раз померли
І чорний гріх отерли.

То дармо, пусто! Муки ті
Зносити вони мають
Аж доти, поки ангели
У труби не заграють;
Аж поки буде суд страшний
Де стане добрий, стане й злий:
То доти муть ридати,
За батенька страждати.

Кругом столітній ліс стоїть,
Там озеро видати
Глибоке, чорне, як той гріх,
Аж лячно споминати.
Що ночі там три сестри ті
Являють ся мов духи злі —
Тоді аж поринають,
Як зорі погасають.

III. Мурашка.

I.

Люта орда з Перекопу
Жене в ясир бідні люде;
Плачуть та зітхають тяжко;
„Лихо-горе там нам буде!“
Женуть, як би коней стадо,
З шерсти аркан гризе руки,
Гризе людські... аж до кости.
Не кінець ще тої муки!
Бо нагаєм злий Татарин
З плечей тіло вириває:
„Гей шайтани! гей ви джаври!
У нас гірше вас чекає!
Будеш, діду сивоусий,
У степови стадо пасти;
А ти хлопче кароокій
Будеш з нами вівці красти“...
Таким словом християнів
Татарва та потішала,
А нагаєм з плечей тіло
Кавалками видирала.

Дніпро старий, сивий батько
Заграв, заgrimів водами.
Чи то вірли, чи соколи
Там так збили крилоньками?
Ні, то птаство з Запорожя,
З Січи гнізда позлітало —
Перекопску орду дику
Градом, тучею напало!
Чи то вихри, чи то буря
Там полову так розносить?
Чи вовчиця там в байраці
За вовчатами голосить?

Ні, то слава Запорожа
Татарина в пенъ стинає,
Бунчук, ганджар, лук довжезний,
Ворон коня відбирає.
„В славу Божу!“ галасує,
Щаблев поган в пенъ стинає,
Хиже птаство та вороне
На бенкети зазиває.

Дід, дівчина, що в неволі
Мали марно погибати,
Втяли аркан... помагають
Кров невірну проливати.
Вража погань з жаху-страху
Розлетіла ся по сьвітї,
А по степу лежать трупи,
Мов у літї з маку цьвіти.

Вертають ся невольники,
Радим серцем поспішають,
Старі думи козацькїї
Степом — полем відживають.

Розійшли ся визволені з вражої неволі,
Оставили самотою хлопчика на полі.
Не так його оставили, як він сам остав ся:
Ні з ким було вертати ся, так і не вертав ся.
Ні з ким було вертати ся, ні де, ні до кого,
Бо він собі на сїм сьвітї сирота убогий.
Батька матір не зазнав він на своїй родині,
Вчора плакав по під тином, в стену плаче нині,
Плакав вчора, плаче нині, до степу говорить:
„Що я вдію?... Де діну ся? Горе-ж мое, горе?“

Степ не скаже... степ не чує,
Як заводить сиротина...
Уже небо вечеріє,

Вже хилить ся біла днина, —
А хлопчина — куди очі,
Туди блудить без спочинку...
На зелену сів мураву,
Сів спочити на годинку.
В оченятах аж пожовкло,
З голоду зомлів, дрімає,
А здрімавшись, — заснув кріпко,
А заснувши — і не дбає.
Темна нічка проминула,
Божим сьвітом зазоряло,
А хлопчина і не знає,
Спить неначе приковало
До мурави в чистім полі...
Дрімай хлопче, дрімай тихо,
Тільки в тебе щастя, долі,
Щоб заспати горе, лихо!

II.

Коня вороного
Сава зупиняє.
„Гляньте, братці! — ось мурашка
На степу куняє!
Та вставай бо, хлопче:
Уже пізна днина!“
Скочив з коня сивоусий,
Наче сам хлопчина.
„Вставай ти мурашко;
Сонце вже високо!“
Трусить його сюди-туди —
Ані кліпне оком.
„Ну вставай, хлопцюго!...
О, заснув же твердо. —
Як би воно не дихало,
Думав би, що вмерло“.

Сказав старий Сава
Й хлопця відтирає,
І в обіймах козарлюги
Сонний оживає.
„Відкіля ти взяв ся?“
„З села мене взяли“.
„Хто узяв?“ — „Татари взяли“.
„Де-ж вони?“ „Пропали“.
„Як отсе?“ „Від шаблі.
Козаки побили;
Люде у село вернулись
А мене лишили“.
„А твій батько, мати?“
„В мене їх не має“.
„Як зовеш ся?“ „Як хто хоче,
Так ї називає“.
„Назвім його, братці,
Хай буде — Мурашка,
На сю память, що зуздріли
В траві, як комашку“.
Мале тее диво
Старі козарлюги
Обступили, промовляють
То один, то другий.
„Пійдеш хлопче з нами,
З нами козаками,
Як виростеш — козак будеш,
А може й отаман.
Дніпро тобі — батьком,
А Січ буде — мати,
А сестрою — шабля остра,
А спис довгий — братом.
Другом — кінь вороний,
Дружиною — слава,
Раєм — жите товариства
І воля безкрая!“

III.

Обступили Турки
Ладичин — та густо!
Ой відай ти, наш Мурашко,
Борониш ся пусто.
Бачиш як сам султан
Турків підтровляє,
З товстих гармат блиски, громи
І смерть посилає.
Бач як там літають
Баші і везіри,
А під ними довгогриві
Як змій, як звіри.
Ревуть: „Алла! Алла!“
В тулумбаси грають, —
Мабуť тобі вічну пам'ять,
Мурашко, співають!
Козаків пять-тисяч,
Турків — хмара-хмара,
На одного козаченька
Десять яничарів.
Одинацять штурмів
Козаки відбили,
Скаженіють вражі Турки
А взяти — не сила.
Забажали-ж люде
Турецької ласки,
Піддали ся Ладичинці
Без віди Мурашки.
Сам город піддав ся,
Мурашка — на замок;
Поплила-ж кров Ладичинців
Ріками, ріками!
Бо султан не встигши
Мурашку дістати,

Лютуючи звелів Туркам
Людей в пенъ рубати.
Козаки на замку
Довгих дві неділі
Боровились против Турків
Хоч з голоду мліли.
По другій неділі
Ні кришки, ні каплі,
Утолити голод, спрагу
Охлявшим від шаблі.
По другій неділі
Каже пан Мурашка ;
„Ну молодці, жити штука,
Але вмерти — фрашка !
Раз умерти треба,
Чи завтра, чи нині.
Колиж вмерти, то вмираймо
Братя, на Вкраїні !“
„Добре, батьку, кажеш ;
Вмерти, то вмираймо !
Умираймо за Вкраїну !“
Й отворили браму...
Страшно-ж подивитись,
Як на вороному
У остатній раз Мурашка
Виїзджав із дому.
Виїхав Мурашка,
А за ним, як пчоли
Летять сини України,
Вірли і соколи.
Виїхав Мурашка
Неначе змий лютий,
Куди блисне шаблюкою —
Живому не бути.
Куди шабля блисне,
Голова скотилась :

Сиплють собі з вражих трупів
Козаки могилу.
Та й самі лягають
України діти,
Наче в полі під косою
Трави, зїля-квіти...
Поляг пан Мурашка
З всіми козаками;
Вже затихло „Слава Богу!“
Тільки чути „Алла!“

IV.

Побачивши Ладичинську
Високу могилу,
Усьміхнулась Україна
Тай заголосила.
Чого-ж вона усьміхнулась?
Що, бач, її діти
Умирати вміють славно,
Як ніхто на сьвітї!
Чого-ж вона заплакала?
Що, бач, її діти
Не уміють від неволї
Свій край захистити.

IV. Скаменїла багачка.

У нашій Буковинї
Де Черемош тече,
Де сосна і смерека
Під хмари аж росте, —
Там видно при убоцї
Високою скалу,
З руками і ногами,
Подібну на жону.

Про камінь той говорять
Столітні Гуцули,
Що там раз проживала
Богачка свої дни:
Триста коров аж мала,
А коней без ліку,
Овець у полонині
Три тисяч в дійнику.
Лежали в бербеницях
Червінці без числа,
У парчі, адамашки
Вбирала ся вдова.
Всього достатком мала,
Діброви і ліси,
Широкі полонини,
І бистрії ріки.
Жона та всього мала,
Не мала лиш одно,
Без чого всі маєтки,
Все золото-добро —
Мамона та полова,
Туман, осінній прах, —
Одного лиш не мала
Серденька у грудях.
Убогі відходили
Від неї як прийшли,
Не було в її серці
Ні жалю, ні любви.

І так одного разу
Зісохла, що аж страх,
Прийшла вдова до неї
З дитятком на руках.
Ослабла і нещасна
Валила ся із ніг,
Лице бліде-блідее,

Мов полотно, мов сніг...
„Ах, дай про милість Божу,
Хоч кусничок малий,
Бо душу голод точить,
Мов лютий, грізний змий...”

„Отсе вам дар, старцюги,
Гризіте хліб отсей!”
І кинула їм камінь —
„І геть мені з очей!”
„Щоб каменем ти стала!”
Шепнула і пішла
Нещасна вдова бідна
Й дитинонька мала...
Пішла вдова нещасна
З дитятком на руках,
Купаючись в горячих,
Дрібних, гірких слезах...

І от Отець небесний
Вже довше не стерпів,
Післав на ту богачку
Страшний свій правий гнів:
Вона скалою стала,
До нині ще стоїть,
Хотай, як кажуть люде
Минуло двісті літ.

У нашій Буковині,
Де Черемош ріка,
Стремить аж по під хмари
Високая скала.
Як з міста повертають
До дому Гуцули,
Її обходять з жахом
І шепчуть молитви.

V. Скаменїлий богач.

„Гей слуги до роботи! гей слуги до волів!
Гей плуг і истик в руки! Хто пусто би сидїв?
Весна лиш раз витає... спішити ся нам тра,
Щоб голоду не мліли, знай довга бо зима!“
Богатий пан господарь так слуг все наганяв.
Грицько, слуга найстарший на те йому сказав:
„Господарю препильний, не чуєш звонів ти?
Вони нам любо кажуть, до церкви щоб іти...
Бо нині день Господень, робити нині гріх,
Як нї, то покарає нас Бог сьвятий усіх“...
„До плуга, сякий-такий!“ господарь закричав,
І слуг всіх до роботи нагаєм наганяв.
У поле плуг за плугом як гуси потягли...
Молились люди в церкві, а голоси пили
І Господа благали, щоб милість надіслав,
Щоб грішним людям хліба, здоровля дарував...
Гуділи мило звони, богач ніщо не чув...
Він празник, Бога свого давно-давно забув...
„Сю ниву, мой Іване, ти Петре ту ори!
Гей хлопці, наганяйте скорійше всі воли!“
Орють по всіх загонах, неначе в будний день...
Та чудо, диво сталося: господарь зціп мов пень.
Він рад би знак вже дати: „Вертаймо ся домів!“
Та годі, зціп на віки... бо Божа кара-гнів
На нього тьмою спали... до нині він стоїть
У полі там при шляху вже може триста літ...

VI. Козак Торба.

Ой на славній Україні козак Торба жив;
Він не зброю козацькою з собою носив,
А барилку тисовую з добрим вишняком,
Хто з ним гарно знав цідити, той став козаком.

Вербував він у реєстер вужів от таких :
Голомозів, харцизяків, братів чопових...
Де з'явив ся він із ними, там кіш розіслав,
А від співу, гульні, танців степ ся розлягав.

Від походів сих козацьких пан Торба охляв,
На знак влади асаулї барило віддав ;
І просив 'го, як сконає, тіло щоб його
Поховали в гарній бочці, де шумить Дніпро.

Незабаром смерть сказала : „Гей Торбо, ходи !
Запіканку і наливку вицідив всю ти !“
Козакови жаль лишати так сухо свій повк,
Ніч гуляв ще... до схід сонця на віки замовк.

Збили бочку дубову товариші всі,
Поховали грішне тіло при синім Дніпрі ;
Там до нині козак Торба у бочці лежить,
З вишняком пугар статочний у правій держить.

Як Дніпром раз мід солодкий, вишняк потече,
І Слаута о пороги пивом зареве,
То повстане козак Торба з пугаром в руках,
Знов гуляти з товариством почне по степах.

VII. Русалка Черемша.

Сьвітить місяць а не гріє, сріблом обсипає
Гори, скали. Ліс столітній тихим сном дрімає.
На траву паде росиця, з долу вітер віє,
Тихо всюди, сон по сьвітї мак дрібненький сїє.
В Черемша глибокім плесї серед блисків ночі
Що то там пливе й весело бодами хлюпоче ?
То русалка Черемоша танчик свій почала,
Голосочком тонесеньким пісню заспівала.
Всі петруги круг неї збились, чуйно наслухають

Проминув те плесо скоро Гуцул молоденький,
Питає ся дома неня: „Чому ти сумненький

Вічну пам'ять заспівали панотці з дяками,
І село все умивалось рісними сльезами.
Як спустили труп в могилу, з Черемша озвалось :
„Наглу смерть на тебе, хлопче, русалка наслала“.

На горішнім куті шатер Цигани розклали,
Селом втішно всі дівчата з тиха так шептали :
„Мені зкує старий Чора з міді хрест сьвя-
тенький.
А мені знов з сороківця перстенець ясененький“...

А флекуви такі втішні гуляють, співають,
Бо на ремінь ясні кільця рядом посиляють.
Куплять нові топірчики писані, лискучі,
Щоб було чим підкидати на танець ідучи.

В наші любі, поконвічні високі Карпати
Зайшло ясне, красне сонце нічку переспати.
Вівчареву флюярочку чути з полонини,
Посилає вітром вісти у низ до дівчини.
А Черемош з берегами провадить розмови,
Сичі стогнуть, сови плачуть у густій діброві.
Місяць небом підсуваєсь, зіроньки сияють;
Селом тихо, пси лиш чути, мирно все дрімає...

Лиш Цигани без спочинку роблять, не дрімають,
Міхом дують, бють клевцями, іскри відлітають;
Закурили люльки свої, в шатрі диму хмари,
Їм байдуже, що стікає з чола піт; — удари
Клевця чути бором, лугом... Працюй, небораче!
Чуй, мале як Циганятко та за хлібом плаче...
А гіркий той хліб крадений, не раз лиш з синь-

цями
Вертають ся Циганята, з гіркими сльозами...
Всім Циганам тяжко жити — доленьку при-
спали —

Їм судилось, щоб ціліський вік лиш горювали,
Як в неволі в Фараона без землі, без права;
За недбальство покарала їх судьба лукава.
Без притулку на сїм світі чужими щоб жили,
Як прибуду мандрували, плакали-тужили
Й добували того хліба світом хитрощами,
Та і потом і твердими тими мозілями.

Маріора діти чеше, діти обіськає,
І одну брудну сорочку на завтра латає.
Баба Гирка, що у роті вже зубів не мала,

Таємничо у куточку карти розкладала :
Щось ворожить, щось говорить, не мож розуміти,
На вкруг неї кіт і щеня, свині, малі діти.
Біжить щеня на двір : гав ! гав ! — кіт волос
здіймає :

Хто так з пізна до Циганів іде та зітхає ?
Дівчинонька білолиця у шатер вступила.
„Добрий вечір !“ — оченята сльозов заросила.
„Дай Господи здоровечко — чом так із пі-
зенька ?

Чи вигнала може з хати мачуха лихенька ?
Чому личко так поблідло, наче встала з гробу ?
Скажи, скажи, що на серці носиш за хоробу ?“
„За миленьким, бабусенько, личенько змарніло,
Снігом білим, калиновим цвітом побіліло.
Миленького Івасенька у рекрути взяли,
В моє серце трути-жовчі аж по край налляли.
Глянь на пасми, на долоні, моя сизокрила,
Потіш злидяне серденько, потіш, моя мила !
Скажи, чи миленький верне з далека, з чужини,
До голубки свого серця, дівчини-Ірини ?
Чи може вже придавила тяжкая могила ?
На могилі може чистить чорний ворон крила ?“

Взяла стара суху руку, думає-гадає,
А дівчина піт холодний з чолатирає.
Баба руку опустила тай каже з тихенька :
„Твій миленький верне скоро, діво молоденька !“
Усьміхнулась діва втішно, таляра кидає,
Що на личку сьміх остатній, бездольна не
знає !

До домоньку як пташечка вертає дівчина, —
Соловій заводить в лузі, аж гнеть ся калина.
Стало дівча — наслухав, а він все заводить :
„Заплач дівча — бо по тілі миленького ходить

Чорний ворон — клює очі і тіло шматує...
Твій Іван заснув на віки, дрімає, не чує“...

Рано у всі дзвони дзвонять : умерла Ірина,
Причиною її смерти соловій пташина...
Циганочка потішала, влекшала серденько,
Дівці стало в душі мило, в серці солоденько ;
Та пісенька соловія серце розранила,
Надієнька як маківка цвила й перецвила.

Поховали нещасную. Іван не вертає,
Хоть на гробі раз десятый барвін процвітає.

ІХ. Жовняр.

Гуділи, гриміли гармати,
Крівавий, горячий був день ;
Завзято враги нападали,
Стинали, рубали ся в пенъ.
Всі трави, мурави блищали
Червоно у сонця лучах,
На право й на ліво лежали
Жовніри поранені — страх !
Літали юрбами ворони,
Скликали все птаство на жир,
Кружали соколи високо,
Почули багатий там пир.

І з нашого краю вдовин син
Неначе той дуб ся звалив,
І кровію трави-мурави
Потоптані густо зросив.
„Ах Боже мій милий і правий !
Служить я цареві присяг,
То й жалю не маю, що нині
Я тут головою поляг.

„Та жаль лиш, що тут закопають
В чужій, у далекій землі,
Що тут анї ненька старенька,
Нї мила не плаче по мні“...
І сльози дрібнії скропили
Лице — він головку склонив...
Гармати гудїли, ревіли, —
Не чув він, бо більше не жив.

У наших далеких Карпатах
Дївчині і неньці сон снівсь,
Що милий, що син кучерявий
У краю чужому вженивсь.
Пізнали убогі, бездольні,
Що сон сей лихе щось значить,
Обоє зійшли ся і плачуть:
„Ох десь він у крови лежить“.

Лежить він на полі чужому,
Бездушний жовняр-сирота;
Від гробу далеко ридають
Миленька і мати стара.

Х. Гуцул-сиротина.

Черемошом пливуть сплави в далеку чужину,
Покидає Гуцул бідний свою Буковину;
Покидає верховину, де колись пишав ся,
Де з вірлами-соколами хлопцем уганяв ся
За тов лялев, де в трембіту вигравав скалами,
Де тобівку при потоці наповняв пстругами.
Гонить він тяжку дарабу мов утку водою,
Хоче, хоче позабути журу, нужду свою.
В руках керма поскрипує, воду розділяє,
А він ще раз на рокити тужно поглядає...
Покотились йому сльози з очей по личеньку,

Припімнув собі сердешних батька, рідну неньку,
Припімнув і Катерину з чорними бровами,
Зачав пісню лебедіти слізними словами:

„Сині гори, лілюві — я вас покидаю,
Іду там, де Чорне море при синім Дунаю;
Буду там я дні і ночі гукати, блукати,
Виплакані мої очі слізми заливати.
Батько вмер в чужому краю, ненька з скали
впала,

Брата ні сестри не маю, всіх могила взяла;
А дівчину Катерину за нелюба дали,
І мені на половину серце розрубали.
Хоть ви милі, сині гори, і та полонина, —
Утоплю ся в Чорним морі, Гуцул-сиротина!
Або пійду з чумаками сіль-рибу возити,
Або буду з козаками думу голосити
Про могилу степовую, про Дніпрові скали,
Де чайками по порогах козаки гуляли,
І носились аж до Турка у грізну гостину,
Осьвічаючи пожаром нічку наче днину,
Визволяючи з неволі соколів січових,
І каторжників нещасних, птиць сивоголових.
Пійду у степи безлюдні, щоб мене не чути,
І заплачу на весь голос, бо тяжко забути
Молоді мої надії, що марно зів'яли,
І безслідно мов та мрія на віки пропали.
Зблідла моя ясна зоря, щезла моя доля,
Згасли любі оченята, розкіш і сваволя.
А як думу виспіваю, сяду в чистім полі,
Там на віки задрімаю, забуду недолю!
А як будуть чумаченьки вертати до дому,
Викопують в степу яму сироті чужому,
Зросять тіло те гуцульське німими сльозами,
І посадять корч калини понад головами.
І поставлять хрест високий кінець головоньки,

Густо в ногах розстелить ся барвін, корч ру-
тоньки.

Руту буде дівча рвати для свого хлопчини:
Той, хто вірно не кохає, марно най загине!
З хрещатого барвіночку, що цвите синенько,
Вінець сплете дівчинонька та на весіленько.
На зелену калиноньку пташка ме сїдати,
Про дівчину Катерину сироті казати,
І про рідну Чорногору, незабутні гори,
Про Гуцулів верховинців, про ліси і бори.
Тую пісню і в могилі я почую певно,
Невидющими очима там заплачу ревно;
Так заплачу, заригаю, щоб аж було чути,
Де Вижниця, Шипіт, Плоска, Довгополе, Кути.
Будь здоровий краю рідний, і ви сині гори!
Їде Гуцул бідолашний там де Чорне море“...

XI. Черемош лікарь.

Плаче Гуцул у трембіту
Там на полонині,
Із нелюбом завязали
Красний вік дівчині.
Плаче бідна у коморі,
Косу розплітає,
Крізь віконце на трембіти
Голос наслухає.
„Перестань же голосити,
Милий мій Іване,
Бо на кусні серце краєсь,
Сохне, мліє, вяне.
Як згадаю сиротина,
Як ми ся любили,
А тепер ті всі роскоші
Як той сон розплились, —
То шалію, то дурію —

Бодай не сконали
Ті, що наше все кохане
Як нитку порвали!
Я з нелюбом жить не можу,
Лучше марно згину,
І на себе смерть наложу,
Красний сьвіт покину...
Як з нелюбом вік прожити,
Лучше ся карати
У неволи, у кайданах
І добра не знати.
Як з нелюбом любити ся,
Як з ним говорити,
Лучше в гробі у глибокім
На віки спочити.
Не забуду тя до смерти,
Життя мого сонце!
Й знов голосить, розбиваєсь
При малім віконці.

„Ходи дівча, вже чекають
На рушники свати!“
У коморі німо, тихо,
Слова не чувати.
Всі шукають: де дівчина?
Щезла і пропала!
Лиш береза сьвідком була,
Як в Черемш потала.

XII. Заграй...

Заграй, ти Цигане старий,
Такої як гадаю;
І грошей дам, вина ти дам
І всього, що лиш маю;
Бо лютий біль от тут горить

І груди розпирає,
І бідне серце так болять,
Що гине, умирає.
Заграй, старий, от тую пісню,
Що то колись співала
Старая ненька, як мене
В колисці колисала.
Чаруй мені минувші дні,
Літа ті молодії,
Прегарні, золотаві сні,
Той рай і ті надії...
Провадь мене ти звуком тим
В садочок, де я грав ся,
Чаруй і друзів всіх моїх,
Що з ними я пишав ся.
Чаруй мені й дівчину ту,
Що мною гордувала;
Збуди тих всіх, що вже земля
На віки покривала...
Збуди, чаруй минуле все:
Най ще хоч раз заплачу,
Бо сліз не має, відколи
Я доленьки не бачу.
Заграй, старий! Як потечуть
Дві сльози по личеньку,
То лекше стане на душі
І лекше на серденьку!
Заграй ти Цигане старий,
Такої як гадаю, —
І грошей дам, вина ти дам
І всього, що лиш маю.

XIII. В Італії.

В селі ми були хлопці три,
Як дуби у діброві,

Як на калині ягідки
Румяні і здорові.
Де ми явилисьь, то в дівчат
Мов іскри очі сяли;
Майдан шумів, майдан гудів,
Як з ними ми гуляли.

У щастє наше вдарив грім
В погідную годину :
Підтяли кучері нам трьом,
Пігнали у країну
Чужу, далеку; карабін
Тяжкий нам плечі давить;
В кровавім бою і наш син
Хотів добути слави!

Де Мінчію ріка тече,
Там кріпко ми боролись;
Думали : ворог утече,
Рубали і кололи.
Іначе Господь Бог судив,
Нам доля не сприяла;
Там не один ся повалив,
А кров земля спивала.

Одного сьвята ми всі три
В остерії сиділи;
Нам сумно було на души,
Нас тоска, жаль присіли.
„Корчмарику, налий вина!
Печаль щоб ми забули;
Незносна ваша сторона,
Домів вірлом дмухнули-б!“

Червоного він наточив,
В души яснійше стало;

Весь жаль, що тяжко нас давив,
І горе все пропало.
„Гей, братя милі, за рядом
По пісні заспіваймо,
Соколами у рідний край
На хвильку відлітаймо!“

„Се мудре слово!“ — і почав
Один з нас так співати:
„Тебе любив я і кохав
Над все, рідненька мати!
Ти в бою хоронила мя,
Син твій здоров, старенька;
Пугар сей сушу аж до дна,
Щоб довго жила ненька!“

А другий заспівав знов так:
„Дівчино моя люба!
Рікою де чуріла кров,
Мені грозила згуба,
Там ти, єдина, мене
Мольбами хоронила;
Здорове твоє, дівча, пю,
Окрасо моя мила!“

А третій тужно заспівав,
Циприси аж лунали:
„Коби я рідну матір мав!
Та бідну поховали
Давно в могилу, а я сам,
Бо й любки я не маю,
На иньший лад вам пісеньку
Сердечну заспіваю.

„Жий, Буковино ти моя!
Де гори ті Карпати,

Де з берегами синій Прут
Думки зна' щебетати;
Де руський щирий є народ,
За них пугар сей сушу,
За них готов я положить
І тіло моє й душу!“

Корчмарчик слухав дивний спів,
Не розумів і слова,
Дунав собі: „Хоч я старий,
Признати тра, що мова
І ся хороша“. — Положив
Вина збан. „Хлопці, пийте!“ —
По таліянськи говорив, —
„І много літ прожійте!“

XIV. Вівчарева полонина.

В Довгополі полонина —
Вівчарева зве ся,
Там береза на могилу
Мов сестриця гне ся,
І що рана до схід сонця
Росицею мочить,
І щось шепче тихо, нишком
Темненької ночі.
У могилі молоденький
Гуцул спочиває;
От якеє верховинці
О нім повідають:
Гарний легінь кучерявий
Був Іван Вівчарик, —
На ціліську Гуцульщину
Пошукати пари.
За Іваном Вівчариком
Дівчата шаліли,

Мов на грани віск топились,
Мов від спраги мліли.
Та Йванкови се байдуже,
Він любви не знає,
А дівчат мов ту погану
Пошесть оминає.

Та дівчата погадали:
„Змякнеш ти, небоже!
Нам в пригоді чар Циганки;
Не журись, поможе!“
Стежку йому підливали
Зілячком, чарами. —
„Не меш більше гордувати
Легіню, дівками!“
Він погрози не страхав ся,
Ні чарів дівочих:
„Хоч шалійте всі за мною,
Я тим не клопочусь!“

Про лісовую невісту
Ви вже чули, люди?
Гарна, красна як русалка!
До серця, до груди
Як пригорне, то прощай ся
З сьвітом милим, красним...
Раз Іванчик — вечір було,
Місяць сріблом ясным
Обсипав всю полонину —
Чує, хтось співає
У долині; видить, волос
Довгий розплітає
Дівча красне як той ангел...
І затріпотало
В груди серце. — „Боже правий,
Що зі мною сталось!
Оминав я всі дівчата

А тепер не сила :
Мов ланцюм до себе тягне
Ся дівчина мила !“
І зближив ся, а дівчина
Як його узріла,
То з любови мов метелик
Д' нему прилетіла.
І до серця пригорнула,
Кучері чесала,
Цілу нічку Вівчареви
Личко цілувала.
Як зоряло, мов та мрія
Без сліду пропала,
Над озером у пралісі
Густому сховалась.

Від горячих поцілуїв,
І обійм дівочих
Лісової красавиці
Вівчареві очі
Згасли ; серце непокірне
Битись перестало ;
Під березов Вівчарика
В ранці поховали.
Від тоді та полонина
Вівчарева зве ся.
Мов сестриця-жалібниця
Березонька гне ся
Над могилов ; в ранці плаче
Дрібною росю,
Листем її обливає,
Як дівча косою.

XV. Поворот.

Щаслив до дому я вертав
Із чужого краю,

Коня я свого наповав
При синім Дунаю,
Де шаблю я свою мочив
У вражу кров червону,
Ворожим трупом годував
Крука і ворону.
Щаслив до дому я вертав, —
Вечір вже стелив ся,
По небі ясний перекрій
Мов човен той носив ся,
А зорі-зорі без числа
Небом миготіли...
Я наближав ся до села,
Чув, як там шуміли
В лотоках води у млині,
Там, де проживала
Та чорноброва дівчина,
Що мене кохала...
І я на небо подививсь :
Зірка, що сияла,
В ту хвилю блискавкою в низ
З неба скоро впала...
Затріпоталось серденько,
Лихо прочувало!
Ось поспішаю я в село ;
Око вже вбачало,
Як сьвітло блимало в млині...
Вхожу — а на марах
Моя дівчина там лежить !
Вмерла вечір вчора !
І я уста поцілював,
Що мов сніг білїлись,
І в коси червінця уткнув,
Вуглем що чорнілись...
А далі що ? А далі що ?
Бігме, я не знаю !

На вороному конику
Чвалом до Дунаю,
Неначе вихор я помчав...
Там бо, де могила
Надію всю і щастє все
Й радощі покрила,
О, там не жити вже й мені!
Будь здоров, мій краю!
Велике горе се хиба
Втоплю у Дунаю!...

XVI. Ірина.

Вся церков палає у сьвітлі,
До шлюбу Марія іде,
У шовках, коралях, барвінках, —
За руку пан дружба веде.
Хороший Іван попереду
Ступає — чому-ж так поблід?
Тепер він щасливий, позбув ся
І клопоту, горя і бід.
Засватав маючу Марію,
І коні, корови і лан, —
От стане він чільний господарь,
Богатий, маючий як пан;
Засватав і хату в побоях,
Щасливий як князь він тепер;
Та сумно ступає до шлюбу,
І голос у горлі завмер.
Що душу мов камінь той давить
І серце у груди му рве,
Неначе в кайданах в неволі?
Чому-ж він не весело йде?
Цигани весільної грають,
Селом аж несеть ся луна —
Та ось йому зараз минати,

Де хатка похила, стара.
Вдовиці дочку він Ірину
Два роки душею любив,
І кляв ся: „З тобою звінчаюсь“...
Прийшло ся: присягу зломив.
Ірина маєтку не мала, —
Марія лиш гралась добром;
Лукавий покинув дівчину,
Не бачив, що там під вікном
Купалась Ірина сльозами,
Минала ся з жалю-туги,
Здавалось, що бідна валить ся
У пропасть, як камінь з гори.
Тремтіло сирітське серденько,
У грудях давило її;
„О Боже, мій Отче небесний,
Полекші пришли Ти мені!
Не чую тоненький плач скрипки,
Не чую як бас той гуде,
Не бачу невірного хлопця,
Що в церков вінчатись іде!“
Засохли пекучі вже сльози
У чорних дівочих очах —
Заходять весільні до церкви;
А в хаті вдовиній аж страх...
Озвались проклони страшнії:
„Щоб вечера ти не дожив,
Безбожний, — сиріток бездольних
Брехнею ти звів, обманив!
Щоб громи і тучі тя вбили,
Щоб щастя на сьвітї не мав
За те, що ти дану присягу
Як прутчик слабенький зламав!“
Ірина схопилась, прибігла
До мами: „Ах ненько, мовчи,
Проклоном береш ти на душу,

Тяжкі, непростимі гріхи!“
І неньку все молить і просить :
„Цить, нене, зазуле стара,
О цить, перестань проклинати,
Як хочеш, щоб спаслась душа !
Знай мамо, зазуле сивенька,
Я гріх весь прощаю йому,
Я все його люблю — небаром
За ним я мину ся, умру“.

XVII. Дві сестриці.

Рідні дві сестриці хлопця
Щиро полюбили,
І за ним вони вони впадали,
Плакали й тужили.
Старшу хлопець взяв за жінку,
Менша ся зістала,
Хоч їй тяжко жити було,
То не нарікала
На лиху, щербату долю.
Бідна хоч з роспуки
Минала ся і зносила
Жаль гіркий і муки —
То сестриці щастя, долі
Не завидувала,
І знаку не подавала,
Як сама страждала.
Щастю тихому й спокою
Сестриці раділа,
Не журилась, що самую
Туга як ржа їла.
Злая доля в одну днину
Сестер підкосила.
В одну спільную могилу
Обох положила.

А з могили із одного
Коріня дві рожі
Виросли, мов дві близниці
Ніжні і хороші...
Цвіт одної був червоний
Мов палке коханє,
А другої мов сніг білий —
Тихе горюванє.

XVIII. Гріб-ставочок.

Чом в ставочок похилилась
Конариста та верба?
Та-ж весна на сьвітї стала,
Чом не радуєсь вона?

Сивий батько від учора
Неспокійний, — десь пропав
Син єдиний. Що то сталось?
Дома він не ночував.

А богачка скаженїє:
„Гей-же слуги, в слїд за мнов!
Знаю, де дочку ми найдем,
В старця того за горов“.
Та дочки нема у старця,
Щезла десь у сьвіт. „Ага!
Сороме мій! Знаю добре,
Потаскуха вже вона!
Гей за ними на край сьвіта!“
Злюща баба так кричить
І на довгогривця сіла
І погнала... Шлях дуднить...
Мов літавиця пігналась
Відшукати десь дочку,
Що з плюгавцем потекла ся, —

І клине дитину злу:
„Щоб земля вас не приймила!
Ти невдячнеє дитя,
Щоби ти сонця не діждала,
Ані щастя, ні путя!“

Через три дни на ставочку
Трупи грішні два пливуть.
І з верби старої в воду
Рясні сльозоньки падуть.

ХІХ. Коваль.

Там у лузі під вербою
Чом сьогодні тихо?
„Ковалику, Циганику,
Що тобі за лихо?
Чом клевцем ти так лїниво
В ковало вдаряєш,
Чом у скрипку ти весело
Нині не заграєш?“
„Як мені у скрипку грати?
Серцю до розпуки!
Циганочка, чорнявочка
Задала 'му муки.
З паничиком-пройдисвітом,
Потеклась сьвітами,
Я остав ся з горячими
Моїми слезами.
Грать не можу, кую гвоздї,
Щоб було чим збити
Домовину, бо без неї
Вже мені не жити“.
І лїниво по ковалї
Клевцем Циган грає,
Кує гвоздї, Циганочки
З шляху визирає.

XX. Плакучий ліс.

Осіння мрака криє ліс
Мертвецькою габою,
Дрімає явір, дуб і бук
І долом і горою.
І мов зітхання в лісі чуть...
„Дуби, що сталося з вами?
Чого се залили ся ви
Дрібненькими сльозами?“

У ранці пробудив ся ліс
І очи протирає.
Ялиця, сосна, граб і бук
Мов стогне і зітхає
„Що з вами, други ви мої,
Чом тяжко засмутились?
Чи боїте ся громів, бурь?
Чи вихри вам приснились?“

Столітний дуб на се сказав:
„Серденько мое туже, —
В ночі я сон страшнійший мав,
Ніж про всі вихри, друже.
Десь мов топір мене звалив,
Кору із мене драли,
Потім пилою пень старий
На части порубали.
На насип клали мов поріг,
Тяжкі залізні шини
Прибили, тай котили ся
По мні тяжкі машини“...

Ялиця стогне й шелестить:
„І я лихий сон мала,
Тому мене тяжка печаль

Як гашечка обняла.
Мене підтяли й ботюки
До трачки покотили,
І серце в мене без ваги
Кололи і пилили.
Потім дошки дарабою
В далекий край погнали
Рікою Прутом, в рідній щоб
Землі не спочивали“.

І кучерявий бук шептав :
„Питаєш, чом я плачу ?
От сніло ся в ночі мені,
Що вже весни не вбачу.
Складуть мене в густі латри,
Щоб досить було пари,
Мащини гнать. Чи заслужив
Же я такої кари ?
Красою ліса був я, в мні
Пташата гнізда мали,
А на до мною вивсь орел,
І отіняв я скали“.

Береза тужно прорекла :
„І я лихий сон сніла :
Мене сокира без жалю
У провал повалила:
З вершків вязали віники,
А дишель з пня тесали,
З мого тіла ще живцем
Серденько виривали“.

*

Сповнив ся живо сон дерев :
Ліс щез — знаку не стало,

Льокомотива свище там —
Що було, все пропало,
В ночі лиш шепіт блудить, мов
Забутий плач ялиці,
І дуба скрип, і бука шум
Й берези жалібниці.

Чом красна Буковина?...

І. Збудилась Русь.

Чом красна Буковина
Звенить від гучних нут,
Від гір Карпат високих
І аж по синій Прут?...
То з тихої могили
Дух руський ся збудив,
І мов ті моря хвилі
По краю ся розлив!...

Гримуча піснь віщає
Високим небесам,
Що сонце правди й волі
Зійшло вже Русинам
Тим з над Дністра і Прута,
Вістить їм що й вони
Пізнали, що правдиві
І щирі Русини!...

Неси ся, звучна пісню
Від сївера на юг!...
Вісти, що Буковина
Вже взяла в руки плуг,
І оре рідне поле
Заросле лиш травов,
І хоче, що-б родило
Воно нам збіже знов.

Вісти, що рідне слово,
Той милий скарб усїм,
Шумить гуде і в нас вже
Так сильно мов той грім!
Вісти, що обичаї
Прадідні і сьвяті
Беруть собі до серця
Великі і малі.

Вісти усїм просторам,
Що братная любов
Нас разом поєднала,
Щоб слава-доля знов
До нас назад вернули;
Щоб цвив наш рідний край,
Як цвив в часах минулих
Красою мов той рай!

Вісти же, руска пісне,
Землі і облакам,
Що урочище сьвято
Настало Русиnam:
Бо в красній Буковині
Дух руський ся збудив,
І мов ті моря хвилі
По краю ся розлив.

II. Моє бажанє.

Один срібла, другий злота,
А третій бажає
Чести й слави, а четвертий
Чого — й сам не знає.
А я, братя, лиш бажав би
Та просив у Бога,
Щоб дістати води тої,

Про яку небога
Моя ненька повідала,
Що в ній така сила,
Що і ненька покійниця
Від неї-б віджила.
Лиш три краплі води тої
Хтів би сиротина,
Розвела би їх сльозами
Руськая родина.
А я з нею руським сьвітом
День і ніч ходив би:
„Пийте, люди, живущої
Води“, — все просив би.
А як мертві руські серця
Стали-б відживати,
То, бігме, що з королями
Не хтів ся-б міняти;
Бо щасливого не було-б
На сьвітї, то знаю...
Лиш три краплі живущої
Води я бажаю.

III. То моя Буковина !

Наш сьвіт великий, кажуть,
Повнісїнький краси :
Тут Альпи, а там море,
Міста тут, там ліси...
Я край один лиш знаю,
Одну лише ріку,
Для них бе серце в грудях,
Для них лиш я жию.
Для них із мого серця
Усї піснї пливуть, —
То моя Буковина,
Мій милий, синїй Прут !

Карпати тут здоймають
Чоло аж ген до хмар,
На полонині грає
В тримбіту там вівчарь;
По між буйнії ниви
Мов срібна стрічка та
Тече, шумить тихенько
Родимая ріка.
Поля, потоки, скали
І все прекрасне тут, —
То моя Буковина,
Мій милий, саний Прут!

Де рідне руське слово
Де серця горнуть всі?
Де красні, мов ті пави,
Дівчата, молодці?
Де хлопець кождий — сокіл,
Мов лев усе готов
За вітчину кохану
Пролити з серця кров?
І де палкійше люблять?
Де співу більше чуть?
То наша Буковина,
Наш срібноводий Прут.

Тож вічно величай ся,
Цвити, співай, грими,
Мій рідний, милий краю,
Добром, красов, людьми!
Як рожі Єрихона
Чудесно так цвити!
Як кедри на Ливані,
Велично так рости!
Я Богу в небі скажу,
Як вже не буду тут:

„Нема над Буковину,
Нема над синій Прут!“

IV. У степу.

Звечеріло. Степ широкий
Доокола мріє;
Ген від моря, з над Лиману
Холодочком віє...
Степові сьвяті тайни
В тумані дримають.
Тихесенько білолиций
Мов князь виринає
І підносить ся, поволи
Сьвітло розсипає
В шир, поперек — на безкраї
Дрімучі глядає...
Кинув оком на ревучий
Дніпро, Запорожє,
Де колись орлом буяло,
Козачество гоже.
І поглянув від порогів
Горі до Чигрина —
І на Київ, Білоцеркву,
Глянув к' Батурина,
Крадьки глянув. Роздивляв ся
На тайни степові,
На криваві боевища
І води Дніпрові...
І неначе жаль зробилось,
В хмару закотив ся,
А як виринав, то в темну
Далечінь дивив ся.
Мов дитя мале, цікаве,
Все уздріти хоче, —
Бачить, як кургани мріють

Степом серед ночі,
Та як собі тихесенько
Казки повідають;
Бачить, як ті сонні трави
На все наслухають,
І мов з жалю згинають ся
Долів головою,
Плачуть, сльози проливають
Дрібною росою...
Дивить далі: чумаки там
Густо втаборились —
На ставочку лебедоньки
Розпустили крила,
Наслухають на дівочу
Жалібненьку думу..
І що більше — сам Бог знає,
Що бачила луна
У широкім степу... Мабуть
Ясній жалко стало:
Мов дівчина хора зблідла.
Разом зазоряло,
І цариця небесная,
Сонечко сьвятеє
Блисло своїми лучами
І жите новее
Розвернулось... Караули
Шляхом поспішають,
Круторогі поганяють,
Чумацьку співають...
Ранній вітер з тополями
Провадить розмови,
Гонить дівора худобу
Пасти до діброви.
Дніпром в чайці рибалонька
Звиваєсь, чатує,
І хрестить ся, бо з церковці

Звук звіночка чує...
По над беріг кигикають
Чайки сизокрилі,
А з під хмари спускаєть ся
Орел на могилу...
Женці в поле поспішають ;
Пшениця дозріла ;
При потоці дівчатонька
Перуть шмате біле.
Всьо збудилось, своїм ладом
Всьо снуєть ся далі —
І нікому не приснить ся,
Що на синій фалі
Дніпра батька та степами
Раз жите буяло...
Сонце висше і все висше
Небом мандрувало...
Підходило, як що днини —
І знов звечоріло...
А в ночі знов білолиций
Підпливав несьміло,
І дивив ся на безкраї
Широкі простори,
Де буяло раз лицарство
Мов кипуче море.

V. Де серце моє.

Де вітри віють,
Трави зеленіють,
Де гори високі
Й ліси широкі,
Там серце моє !

Де згідливі люди
Горнуть ся до груди,

Своє величають
І в перед ступають,
Там серце моє!

Де гори високі
І бистрі потоки,
Де чути тримбіти
Солодкі привіти, —
Там серце моє!

Де коні степами
Гримлять копитами,
На волі гарцюють,
Сідла ще не чують, —
Там серце моє!

Вірли де літають,
З сонцем розмовляють,
Дніпрові де води
Лиш просять свободи, —
Там серце моє!

Де в краю козачім
Люд більше не плаче,
Бо доля прибула
А лихо минуло,
Там серце моє!

Де люди віджили,
Воскресли з могили,
І пісні співають
І в купці тримають. —
Там серце моє!

VI. Згадка старини.

Заніміли по Вкраїні
Бандури, торбани;
Де лиш глянеш сумно, тихо,
Що аж серце вяне.
Ані кобзи голосної,
Думи не чувати,
Плаче батько, плачуть діти,
Плаче й стара мати.
Січ, козацтво, атамани
Мов у море впали,
Сила й воля, правда й слава
В безвістях пропали.
Січ преславна, де козацтво
Буйне вікувало,
І рицарське, горде військо
В похід виступало, —
Повалилась у руїни,
Зросла бурянами.
Київ славний, злотоверхий,
З баштами й церквами
Зажурих ся, засмутив ся,
Бо в нїм тихо стало,
Мов у гробі. Не гарцюють
Кіньми, як бувало,
Мармуровим битим шляхом
Птахи з Запорожя..
Сиві степи, очерети,
Байраки, діброва,
Слободоньки попустіли, —
Та лиш хиба сови
Тяжко, важко стогнуть, плачуть,
Де колись літали
Соколами Запорожці,
Громом розгромляли

Орду, Татар, вражих Турків,
Ратували волю,
І лягали головами
По широкім полю;
Відбивали ся від Ляха
І його безправства,
І від Жида напасного
Та його лукавства.
І Дніпро через пороги
Не реве так грімко,
Водоспади не падають так
З скал у пропасть стрімко.
Славутиця зажурился,
Що вже байдаками
Не укриєсь сивоусий,
І враз з козаками
Не гриміти ме вже більше:
„Тура, Царигради!
Дрожіть, баші Серайські
І ти Амураде!“

Все змінилось, все пропало;
Тільки ся лишили
Чорним шляхом по Вкраїні
Кургани, могили,
Німі свідки бувальщини,
Батьківської слави;
Тай їх уже захожуєсь
Супостат лукавий
Зарівняти мов би плугом,
Згадки щоб не стало;
Що лиш око руське бачить,
З світа щоб пропало.
І могили пощезають,
Заростуть травою,

Лиш лишить ся жаль і смуток
І око з слезою.

VII. Рідна мова.

Мово рідна, слово рідне,
Хто вас забуває,
Той у грудях не серденько
Тільки камінь має.
Як ту мову мож забути,
Котрою учила
Нас всіх ненька говорити,
Ненька наша мила?

Як ту мову мож забути?
Таж звуками тими
Ми до Бога мольби слали
Ще дітьми малими;
У тій мові ми співали,
В ній казки казали,
У тій мові нам минувшість
Нашу відкривали.

Мово рідна, слово рідне,
Хто ся вас стидає,
Хто горнеть ся до чужого,
Того Бог карає;
Свої його цурають ся,
В хату не пускають,
А чужії як заразу,
Чуму обминають.

Ой тому плекайте, діти
Рідну руську мову,
Вчіть ся складно говорити
Своїм рідним словом! —

Мово рідна, слово рідне,
Хто вас забуває,
Той у грудях не серденько,
Але камінь має!

VIII. Руська піснь.

Зазвенімо разом братя
Піснь воскресну і нову,
І двигнім ся, як той Фенікс,
Позабудьмо долю злу!
Покажімо всій Європі,
Що ще сила й воля в нас,
Що ярмо вже розломалось,
І настав вже лучший час;
Покажім, що в наших жилах
Не звела ся руська кров,
Що за правду, поступ, волю
Кождий з нас на смерть готов!

Гейже братя, до роботи,
Завитала вже весна!
Гей старі до діла, праці,
І дитино ти мала!
Сей воли най наганяє,
Той за плугом най іде,
Сей в рілю най зерно сїє,
Той най борону веде.
Гей до труду, до роботи,
Най віджне Русь сьвята;
Таж і ми не скот, а люди,
Є в нас серце і душа!

Покажімо, милі братя,
Що не звів ся руський рід,
Що всьміхаєть ся й над нами

Великодній неба звід.
Рука в руку всі працюймо,
І забудьмо сон твердий,
Щоб рознеслась наша слава
І в далекий край чужий ;
Щоб пізнали, що збудилась
І працює Русь сьвята;
Що весною все розцвилось
Від Черемша до Дністра.

Розсіваймо між народом
Від степів аж до Карпат
Сімя сьвітла, і любім ся
Як рідного брата брат.
Покажімо, що китайським
Муром край не обведен;
Що і Руси син здоровий
Стане мудрий, просьвіщен.
Зазвенімо разом братя
Пісень воскресну, пісень нову,
І потішмо милим звуком
Матір нашу, Русь сьвяту!

О п о в і с т к а.

„Українсько-руська Видавнича Спілка“ видала доси отсі книжки :

В першій серії „Белетристичній Бібліотеці“ :

	Ціна в коронів вал.	
1. Стефан Ковалів. Дезертир і иньші оповідання	1·60	К.
2. Іван Франко. Поеми.	1·60	„
3. Ольга Кобилянська. Покора і иньші оповід.	1·40	„
4. Гю де Мопасан. Дика пані і иньші оповідання	1·30	„
5. Іван Франко. Полуйка і иньші бориславські оповідання	1·40	„
6. Наталія Кобринська. Дух часу і иньші оповід.	1·60	„
7. Кнут Гамсун. Голод, роман	2·20	„
8. Леся Українка. Думи і мрії. Поезії	1·60	„
9. Стефан Ковалів. Громадські промисловці. .	1·60	„
10. Уїлліям Шекспір. Гамлет, принц данський	1·80	„
11. Генрик Понтопідан. Із Хат. Оповідання .	1·40	„
12. Богдан Лепкий. З життя. Оповідав.	1·20	„
13. Гергарт Гаутман. Візник Геншель	1·60	„
14. Михайло Коцюбинський. В путях шайтана. Оповідання	1·60	„
15. Уїлліям Шекспір. Приборкана гоструха .	1·40	„
16. Панас Мирний. Лихі люди	1·40	„
17. Короленко. Судний день	1·20	„
18. У. Шекспір. Макбет	1·60	„
19. Е. Гуцков. Урієль Акоста	1·40	„
20. У. Шекспір. Коріолан	1·80	„
21. Михайло Яцків. В царстві сатани	1·60	„
22. Панас Мирний. Морозенко	0 90	„
23. Лесь Мартович. Нечитальник.	1·60	„

24. Михайло Коцюбинський. По людському	2-00	К.
25. В. Оркан. Скапаний сьвіт	1-00	"
26. Василь Стефаник. Дорога	1-60	"
27. У. Шекспір. Юлій Цезар	1-60	"
28. Л. Толстой. Відроджене, (3 томи)	3-60	"
29. К. Гавлічек Боровський. Вибір поезий	1-60	"
30. Ф. Заревич. Хлопська дитина	1-80	"
31. І. Франко. Абу-Бассім	1-60	"
32. Уїлліям Шекспір. Антоній і Клеопатра	1-80	"
33. Е. Тимченко. Калевала (переклад)	3-00	"
34. Олександр Катренко, Пан Природа і иньші оповідання (друкується)	1-40	"
35. Уїлліам Шекспір, Багато галасу з нечевля	1-60	"
36. Іван Франко, Сім казок (друкується)	1-40	"
37. Сидір Воробкевич, Над Прутом (друкується)	1-60	"
38. Уїлліям Шекспір, Ромео і Джульєта (дру- кується)		"

Ціни подані за оправні примірники. Бро-
шурованих не продається.

У другій, серії, „Науковій Бібліотеці“ вийшли:

1. Кароль Кавцкі, Народність і її початки	0-60	К.
2. Фр. Енгельс, Людвік Фаєрбах. Переклад Будового	0-50	"
3. Фр. Енгельс, Початки родини, приватної власности і держави	1-50	"
4. Ш. Сенбобб, Астрія в ХІХ століттю	0-80	"
5. В. Будзиновський, Хлопська посілість	2-00	"
6. І. Флямарион, Про небо (кінчить ся друкувати).		
7. М. П. Драгоманов, Переписка Т. І.	1-80	"
8. С. Степняк, Підземна Росія (друкується).		

Брошур другої серії не опрацьовується.

У третій серії „Літературно-Науковій Бібліотеці“
вийшли:

1. М. Грушевський, Хмельницький і Хмельнич- чина	0-20	К.
2. Курцій Руф, Фільотас	0-20	"
3. В. Наумович, Величина і будова звіздяного сьвіта	0-15	"
4. Панає Мирний, Лови	0-06	"
5. І. Пулюй, Непропаща сила	0-20	"

6. М. Грушевський, Бех-Аль-Джуґур.	0·10	К.
7. І. Раковський, Вік нашої землі.	0·10	"
8. А. Чехов, Каштанка	0·15	"
9. М. Драгоманов, Мик. Ів. Костомарів	0·15	"
10. Е. Золя, Напад на млин.	0·20	"
11. І. Пулюй, Нові перемінні звізди	0·15	"
12. Г. Квітка, Маруся	0·50	"
13. М. Левицький, Спількова умова для селян- ських спілок	0·20	"
14. М. Кулій, Оріся	0·06	"
15. М. Кистяковська, Іван Гус	0·20	"
16. О. Стороженко, Оповідання. І.	0·20	"

(Дальші випуски в друку)

Адреса: Львів, ул. Чарнецького ч. 26.

Увага. Укр. руська Видавнича Спілка дає всі свої видання на рати (місячні або квартальні) з тим, що термін сплати буде точно задержаний. — Хто хоче взяти на рати книжки, мусить зголосити ся до дирекції по реверс, який має виповнити і звернути дирекції. Хто зложить відразу 20 кор. дістає 10% рабату. На „Літ. Наук. Бібліотеку“ приймаєть ся окремо передплату по 5 кор. за серию зложену із 48 (подвійних) аркушів друку.